

UDK 346.5

Način označavanja hrane (I. dio)

Darko Marečić, dipl. iur.

Hrana koja se stavlja na tržište Republike Hrvatske mora biti označena na propisani način općim podacima kojima se označava svaka hrana, a pojedine kategorije hrane i dodatnim podacima i oznakama propisanim posebnim propisima koji se odnose na tu hranu. O tome kojim podacima i na koji način mora biti označena svaka hrana koja se stavlja na tržište, pišemo u nastavku ovog članka. U narednom broju časopisa pišemo o dodatnom označavanju propisanom posebnim propisima za pojedinu kategoriju (vrstu) hrane.

1.	Uvod	156
2.	Općenito o hrani i označavanju hrane	156
2.1.	Normativno uređenje označavanja hrane	156
2.2.	Što se smatra hranom, što prepakiranom, a što neprepakiranom hranom	157
2.3.	Što je označavanje i na koji se način hrana označava	158
2.4.	Tko je odgovoran za potpuno i pravilno označavanje hrane	158
3.	Označavanje pretpakirane hrane općim podacima	159
3.1.	Označavanje pretpakirane hrane obveznim općim podacima	159
3.1.1.	Popis osnovnih (minimalnih) podataka	159
3.1.2.	Popis dodatnih podataka za pojedinu kategoriju (vrstu) hrane	159
3.3.	Način označavanja (prezentiranja) pretpakirane hrane općim podacima	159
4.	Označavanje neprepakirane hrane općim podacima	160
4.1.	Osnovni i dodatni podaci kojim se obvezno označava neprepakirana hrana	160
4.2.	Način označavanja (prezentiranja) neprepakirane hrane	161
5.	Dobrovoljno označavanje hrane	161
6.	Označavanje hrane koja se prodaje na daljinu	161
7.	Posebno o općim podacima kojima se označava hrana	161
7.1.	Naziv hrane	161
7.2.	Sastojci hrane	162
7.3.	Neto količina	162
7.4.	Datum minimalne trajnosti ili „Upotrijebiti do...” datum	163
7.5.	Uvjeti čuvanja i upute za upotrebu	163
7.6.	Zemlja podrijetla ili mjesto podrijetla	163
7.7.	Nutritivna deklaracija	164
7.8.	Serija ili lot	164
7.9.	Subjekt u poslovanju s hranom odgovoran za informiranje potrošača	165

8.	Označavanje hrane posebnim oznakama	165
8.1.	Označavanje hrane mjeriteljskim i ambalažnim oznakama	165
8.2.	Označavanje oznakom zdravstvene ispravnosti (identifikacijska oznaka)	166
8.3.	Označavanje zaštićenim oznakama i oznakama kvalitete	166
8.4.	Označavanje ostalim oznakama	167
9.	Zaključak	168

1. Uvod

Hrana koja se stavlja na tržište Republike Hrvatske (dalje u tekstu: RH) kao i hrana koja se stavlja na tržište Europske unije (dalje u tekstu: EU) mora biti zdravstveno ispravna (da nije štetna za zdravlje ljudi), prikladna za prehranu ljudi i označena na propisani način općim (osnovnim) podacima kojima se označava svaka hrana i dodatnim podacima i oznakama propisanim posebnim propisima koji se odnose na pojedinu kategoriju hrane. Propisno označavanje hrane ima za cilj informirati potrošača kako o proizvođaču odnosno uvozniku, tako i o samoj hrani (njenom sastavu, posebice vrsti i količini sastojaka i drugih tvari koji su dodani hrani tijekom proizvodnje i/ili prerade, količini, roku trajanja odnosno uporabe, načinu čuvanja i dr.) sve kako bi potrošač mogao donijeti odluku o kupnji upravo one hrane, koja odgovara njegovim prehrambenim potrebama i ekonomskim mogućnostima. Istovremeno, propisno označavanje hrane osigurava uvjete za ravnopravnu tržišnu utakmicu proizvođača ili uvoznika hrane odnosno subjekta u poslovanju s hranom koji hranu stavlja na tržište. Ukoliko hrana nije propisno označena, inspektori nadležni za hranu¹ imaju pravo i obvezu rješenjem narediti otklanjanje nesukladnosti u primjernom roku, odnosno zabraniti stavljanje hrane na tržište ukoliko se nepravilnosti u tom roku ne otklone.

2. Općenito o hrani i označavanju hrane

2.1. Normativno uređenje označavanja hrane

Opći (tzv. horizontalni) propisi kojim se uređuje označavanje svake hrane osnovnim (općim) podacima su Uredba (EU) br. 1169/2011 Europskog parlamenta i Vijeća o informiranju potrošača o hrani (u daljnjem tekstu: Uredba br. 1169/2011)² sa svim naknadnim izmjenama i dopunama³ koja se u RH izravno primjenjuje temeljem

- Službenu kontrolu hrane glede standarda kvalitete i označavanja hrane na razini primarne proizvodnje i pripadajućih djelatnosti, proizvodnje i prerade hrane te maloprodaje bez obzira na podrijetlo hrane provode poljoprivredni inspektori Ministarstva poljoprivrede, a u određenom dijelu sanitarni inspektori (npr. za dodavanje aditiva, vitamina, minerala, aroma i dr. pomoćnih tvari u procesu proizvodnje i/ili preradi hrane), veterinarski inspektori (npr. za provođenje mjera higijene hrane životinjskog podrijetla i dr.), ribarski inspektori (za označavanje riba i morskih organizama) i vinarski inspektori (npr. za označavanje vina).
- Puni naziv Uredbe je „Uredba (EU) br. 1169/2011 Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2011. godine o informiranju potrošača o hrani, izmjeni uredbi (EZ) br. 1924/2006 i (EZ) br. 1925/2006 Europskog parlamenta i Vijeća te o stavljanju izvan snage Direktive Komisije 87/250/EEZ, Direktive Vijeća 90/496/EEZ, Direktive Komisije 1999/10/EZ, Direktive 2000/13/EZ Europskog parlamenta i Vijeća, direktiva Komisije 2002/67/EZ i 2008/5/EZ i Uredbe Komisije (EZ) br. 608/2004) – Tekst značajan za EGP.
- Delegirana Uredba Komisije (EU) br. 78/2014 o informiranju potrošača o hrani, u pogledu određenih žitarica koje uzrokuju alergije ili netolerancije i hrane s dodatkom fitosterola, estera fitosterola, fitostanola i/ili estera fitostanola;

Zakona o informiranju potrošača o hrani,⁴ Pravilnik o informiranju potrošača o nepretpakiranoj hrani⁵ kojim se uređuje označavanje nepretpakirane hrane, Pravilnik o oznakama ili znakovima koji određuju seriju ili lot kojem hrana pripada⁶ i Naputak o načinu primjene izuzeća od navođenja nutritivne deklaracije na hrani.⁷

Posebni (tzv. „vertikalni“) propisi su propisi (najčešće pravilnici i/ili uredbe EU) kojima se za pojedine kategorije (skupine i/ili vrste) hrane propisuju zahtjevi glede sastava i/ili načina proizvodnje, kakvoće i/ili tržišni standardi, a kojima se istovremeno uređuje dodatno označavanje te hrane. U tom slučaju, takva hrana mora biti označena ne samo minimalnim (osnovnim ili općim) podacima koji su propisani općim propisima o označavanju (svake) hrane, već i dodatnim podacima i oznakama propisanim odredbama posebnog propisa koji se primjenjuje na tu hranu.

Standardi kvalitete⁸ za većinu kategorija hrane u RH, propisani su posebnim pravilnicima koje donosi ministar poljoprivrede, od kojih je dio usklađen sa zakonodavstvom EU u području standarda za kva-

Delegirana Uredba Komisije (EU) br. 1155/2013. o izmjeni Uredbe (EU) br. 1169/2011 Europskog parlamenta i Vijeća o informiranju potrošača o hrani u pogledu informacija o odsutnosti ili smanjenoj prisutnosti glutena u hrani; Provedbena Uredba Komisije (EU) br. 828/2014 o zahtjevima za informiranje potrošača o odsutnosti ili smanjenoj prisutnosti glutena u hrani; Provedbena Uredba Komisije (EU) br. 1337/2013 o utvrđivanju pravila za primjenu Uredbe (EU) br. 1169/2011 Europskog parlamenta i Vijeća u pogledu navođenje zemlje podrijetla ili mjesta podrijetla za svježe, rashlađeno i smrznuto svinjsko, ovčje i kozje meso te meso peradi; Uredba (EU) 2015/2283 o novoj hrani, o izmjeni Uredbe (EU) br. 1169/2011 Europskog parlamenta i Vijeća i o stavljanju izvan snage Uredbe (EZ) br. 258/97 Europskog parlamenta i Vijeća i Uredbe Komisije (EZ) br. 1852/2001 kojom se izmjenjuje definiranje nanomaterijala.

4 Nar. nov., br. 56/13. i 14/14.

5 Nar. nov. br. 144/14.

6 Nar. nov., br. 26/13.

7 Nar. nov., br. 79/17.

8 Standardi kvalitete propisuju se radi jednostavne opskrbe tržišta proizvodima (hranom) standardizirane i zadovoljavajuće kvalitete, a odnosi se na tehničke definicije, klasifikaciju, prezentiranje, obilježavanje i označavanje, pakiranje, metodu proizvodnje, konzerviranje, skladištenje, prijevoz, povezane administrativne dokumente, certificiranje i rokove te ograničenja u uporabi i odlaganje.

litetu hrane,⁹ a dio njih je donijet isključivo na nacionalnoj razini¹⁰ - ne dovodeći pritom u pitanje odredbe čl. 24. do 36. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (2010/C 83/01). Na označavanje pojedine kategorije hrane izravno se primjenjuju uredbe EU kojima se utvrđuju standardi za tu hranu (npr. za voće i povrće, uključujući banane, maslinovo ulje, govede meso)¹¹ Označavanje vina uređeno je odredbama Zakona o vinu¹² i njegovim provedbenim pravilnicima te primjenjivim uredbama EU.¹³ Način i uvjeti navođenja prehrambenih

i/ili zdravstvenih tvrdnji na hrani, kao i način označavanja hrane za posebne prehrambene potrebe, označavanje ekološki proizvedene hrane te označavanje hrane zaštićenim oznakama izvornosti, zemljopisnog podrijetla i zajamčeno tradicionalni specijalitet, propisani su posebnim propisima.¹⁴ Na označavanje hrane odgovarajuću se primjenjuju i propisi o označavanju ambalaže¹⁵ te označavanju pretpakovina količinama nazivnog punjenja.¹⁶

2.2. Što se smatra hranom, što prepakiranom, a što nepretpakiranom hranom

Hranom (ili prehrambenim proizvodom) se smatra svaka tvar ili proizvod, prerađen, djelomično prerađen ili neprerađen, a namijenjen prehrani ljudi ili se može očekivati da će ga ljudi konzumirati, uključujući piće, žvakaću gumu i svaku drugu tvar, pa i vodu koja se namjerno ugrađuje u hranu tijekom njezine proizvodnje, pripreme ili prerade.¹⁷ Hrana se može stavljati na tržište kao pretpakirana (zapakirana) i kao nepretpakirana (nezapakirana) hrana. **Pretpakirana**

zemljopisnog podrijetla, tradicionalnih izraza, označavanja i prezentiranja određenih proizvoda u sektoru vina.

- 9 Pravilnik o kakao i čokoladnim proizvodima (Nar. nov., br. 74/05.), Pravilnik o kazeinima i kazeinatima namijenjenim prehrani ljudi (Nar. nov., br. 113/16. i 8/18.), Pravilnik o mlijeku i mliječnim proizvodima (Nar. nov., br. 64/17); Pravilnik o ugušćenom (kondenziranom) mlijeku u prahu (Nar. nov., br. 80/07. i 34/11.), Pravilnik o šećerima i metodama analiza šećera namijenjenih za konzumaciju (Nar. nov., br. 39/09. i 144/10.), Pravilnik o medu (Nar. nov., br. 53/15. i 47/17.), Pravilnik o ekstraktima kave i ekstraktima cikorije (Nar. nov., br. 88/10.), Pravilnik o voćnim džemovima, marmeladama, pekmezu te zaslađenom kesten pireu (Nar. nov., br. 94/11.), Pravilnik o prirodnim mineralnim, prirodnim izvorskim i stolnim vodama (Nar. nov., br. 48/15.), Pravilnik o voćnim sokovima i njima sličnim proizvodima namijenjenim za konzumaciju (Nar. nov., br. 48/13.), Pravilnik o tržišnim standardima za meso peradi (Nar. nov., br. 78/11., 67/12., 82/13. i 30/15.).
- 10 Pravilnik o proizvodima sličnim čokoladi, krem-proizvodima i bombonskim proizvodima (Nar. nov. br. 73/05., 69/08. i 141/13.), Pravilnik o smrznutim desertima (Nar. nov., br. 20/09. i 141/13.), Pravilnik o kakvoći uniflornog meda (Nar. nov., br. 122/09. i 141/13.), Pravilnik o soli (Nar. nov., br. 89/11. i 141/13.), Pravilnik o pivu (Nar. nov., br. 142/11. i 141/13.), Pravilnik o kakvoći jaja (Nar. nov., br. 115/06., 69/07., 76/08., 82/13. i 30/15.), Pravilnik o jakim alkoholnim pićima (Nar. nov., br. 61/09., 141/09., 86/11., 104/11., 118/12., 82/13. i 30/15.), Pravilnik o jestivim uljima i mastima (Nar. nov., br. 41/12. i 70/13. 141/13.), Pravilnik o sirevima i proizvodima od sireva (Nar. nov., br. 20/09. i 141/13.), Pravilnik o mesnim proizvodima (Nar. nov., br. 62/18), Pravilnik o žitaricama i proizvodima od žitarica (Nar. nov., br. 81/16.)
- 11 Npr. Uredba (EU) br. 1308/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 17.12.2013. o uspostavljanju zajedničke organizacije tržišta poljoprivrednih proizvoda – propisuje tržišne standarde za maslinovo ulje i stolne masline, voće i povrće i njihove preradevine, banane, jaja, meso preradi, mazivne masti namijenjene prehrani ljudi; Provedbena Uredba Komisije (EU) br. 543/2011 od 7. 6.2011. o utvrđivanju detaljnijih pravila za provedbu Uredbe Vijeća (EZ) br. 1234/2007 u odnosu na sektor voća i povrća i prerađenog voća i povrća, a kojom se detaljnije uređuju opći i posebni tržišni standardi za svježe voće i povrće; Provedbena Uredba Komisije (EU) br. 1222/2011 od 19.12.2011. kojom se utvrđuju tržišni standardi za banane, pravila provjere usklađenosti s tržišnim standardima i uvjetima obavještavanja u sektoru banana; Uredba Komisije (EZ) br. 589/2008 od 23.6.2008. o utvrđivanju detaljnijih pravila za provedbu Uredbe Vijeća (EZ) br. 1234/2007 u pogledu tržišnih standarda za jaja; Provedbena uredba Komisije (EU) br. 29/2012 od 13.1.2012. o tržišnim standardima za maslinovo ulje (kodifikacija); Uredba (EZ) br. 1760/2000 Europskog parlamenta i Vijeća od 17.7.2000 o uvođenju sustava označavanja i registracije životinja vrste goveda, označavanju govedeg mesa i proizvoda od govedeg mesa; Provedbena uredba Komisije (EU) br. 1337/2013 od 13.12.2013. o utvrđivanju pravila za primjenu Uredbe (EU) br. 1169/2011 u pogledu navođenja zemlje podrijetla za svježe, rashlađeno i smrznuto svinjsko, ovčje i kozje meso te meso peradi; Uredba (EZ) br. 853/2004 Europskog parlamenta i Vijeća od 29.4.2004. o utvrđivanju određenih higijenskih pravila za hranu životinjskog podrijetla (u istoj su navedene definicije mesa, svježeg i mljevenog mesa, mesnih pripravaka, otkoštenog mesa i dr.); Provedbena uredba Komisije (EU) br. 1333/2011 od 19.12.2011. o utvrđivanju tržišnih standarda za banane, pravila za provjeru usklađenosti s tim tržišnim standardima i zahtjevima u pogledu obavješćivanja u sektoru banana (kodificirani tekst) i dr.
- 12 Nar. nov., br. 96/03., 25/09., 22/11., 55/11., 82/11. i 14/14.
- 13 Pravilnik o zaštićenim oznakama izvornosti i zaštićenim oznakama zemljopisnog podrijetla, tradicionalnim izrazima i označavanju vina (Nar. nov., br. 141/10., 31/11., 78/11. i 120/12.); Pravilnik o vinu (Nar. nov., br. 96/96., 7/97., 11/97., 57/00., 102/04., 159/04., 172/04., 2/05., 7/05., 121/05., 121/10., 14/10. i 28/18.), Pravilnik o označavanju vina oznakom sorte vinove loze (Nar. nov., br. 79/17.), Lista zemljopisnih oznaka (Nar. nov., br. 64/17), Lista tradicionalnih izraza za vino (Nar. nov., br. 96/07., 62/10., 133/10., 14/11., 52/12., 75/13., 138/13., 42/17. i 49/17.-ispr.), Pravilnik o voćnim vinima (Nar. nov., br. 73/06., 24/11., 28/11., 52/11., 120/12. i 59/13.), Uredbom (EU) br. 1308/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 17.12.2013. o uspostavljanju zajedničke organizacije tržišta poljoprivrednih proizvoda i Uredbom Komisije (EZ) br. 607/2009. od 14.7. 2009. o utvrđivanju određenih detaljnih pravila za provedbu Uredbe Vijeća (EZ) br. 479/2008 u pogledu zaštićenih oznaka izvornosti i oznaka

- 14 Prehrambene i/ili zdravstvene tvrdnje na hrani se mogu navoditi sukladno Uredbi (EZ) br. 1924/2006 Europskog parlamenta i Vijeća od 20.12.2006. o prehrambenim i zdravstvenim tvrdnjama koje se navode u hrani koja se u RH izravno primjenjuje temeljem Zakona o prehrambenim i zdravstvenim tvrdnjama te hrani obogaćenoj nutrijentima (Nar. nov., br. 39/13.) Hrana za posebne prehrambene potrebe (hrana koja se zbog svojeg posebnog sastava ili posebnog načina proizvodnje jasno razlikuje od hrane za uobičajenu potrebu te je prikladna za prehranu osoba kod koji je poremećen proces probave ili metabolizma, osoba čije fiziološko stanje zahtjeva unos određenih sastojaka hrane kontroliranom i ciljanom prehranom ili za prehranu dojenčadi i male djece) označava se i sukladno Uredbi (EU) br. 609/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. lipnja 2013 o hrani za dojenčad i malu djecu, hrani za posebne medicinske potrebe i zamjeni za cjelodnevnu prehranu pri redukcijskoj dijeti, a koja se u RH primjenjuje temeljem Zakona o provedbi Uredbe (EU) br. 609/2013 (Nar. nov., br. 69/17.) te posebnim pravilnicima kao primjerice: Pravilniku o hrani za dojenčad i malu djecu te prerađenoj hrani na bazi žitarica za dojenčad i malu djecu (Nar. nov., br. 74/08., 106/10., 121/13. i 126/13.), Pravilniku o početnoj i prijelaznoj hrani za dojenčad (Nar. nov., br. 121/13. i 29/14.), Pravilniku o prerađenoj hrani na bazi žitarica i dječjoj hrani za dojenčad i malu djecu (Nar. nov., br. 126/13.), Pravilniku o hrani za posebne medicinske potrebe (Nar. nov., br. 100/08), Pravilniku o hrani namijenjenoj smanjenju tjelesne mase (Nar. nov., br. 89/08.). Hrana iz ekološke proizvodnje označava se sukladno Zakonu o provedbi Uredbe Vijeća (EZ) br. 834/2007 o ekološkoj proizvodnji i označavanju ekoloških proizvoda (Nar. nov. br. 80/13.), Pravilnika o ekološkoj proizvodnji (Nar. nov., br. 86/13.), Pravilnika o označavanju hrane i hrane za životinje u ekološkoj proizvodnji (Nar. nov., br. 25/11.). Na označavanje hrane zaštićenim oznakama izvornosti, zemljopisnog podrijetla i zajamčeno tradicionalni specijalitet, primjenjuju se i odredbe Uredbe (EU) br. 1151/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 21.11.2012 o sustavima kvalitete za poljoprivredne i prehrambene proizvode, Delegirane Uredbe Komisije (EU) br. 664/2014 od 18.12.2013 o dopuni Uredbe (EU) br. 1151/2012 s obzirom na utvrđivanje simbola Unije za zaštićene oznake izvornosti, zaštićene oznake zemljopisnog podrijetla i zajamčeno tradicionalne specijalitete s obzirom na određena pravila o podrijetlu, određena pravila postupka i određena dodatna prijelazna pravila, Provedbene Uredbe Komisije (EU) br. 668/2014 o utvrđivanju pravila za primjenu Uredbe br. 1151/2012., te Pravilnika o zaštićenim oznakama izvornosti, zaštićenim oznakama zemljopisnog podrijetla i zajamčeno tradicionalnim specijalitetima poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda (Nar. nov., br. 65/15. i 19/7.).
- 15 Označavanje ambalaže i način označavanja ambalažnim oznakama propisan je Pravilnikom o ambalaži i otpadnoj ambalaži (Nar. nov., br. 88/15., 78/16. i 116/17).
- 16 Pravilnik o mjeriteljskim zahtjevima za pretpakovine stalnih nazivnih količina punjenja označenih masom ili obujmom (Nar. nov., br. 82/16.), Pravilnik o nazivnim količinama pretpakiranih proizvoda (Nar. nov., br. 82/16.) i Pravilnik o mjeriteljskim zahtjevima za boce koje se upotrebljavaju kao mjerni spremnici (Nar. nov., br. 82/16.)
- 17 Pojam „hrane“ ne uključuje: hranu za životinje; žive životinje (osim ako su pripremljene za stavljanje na tržište za prehranu ljudi); biljke prije ubiranja; lijekove, kozmetičke proizvode, duhan i duhanske proizvode te narkotike ili psihotropne tvari u smislu Jedinstvene konvencije Ujedinjenih naroda o narkoticima

hrana je svaki pojedinačni proizvod koji se, kao takav, prezentira krajnjem potrošaču, a koji se sastoji od hrane i ambalaže u koju je hrana sastavljena prije nego je ponuđena na prodaju, bilo da ambalaža u potpunosti ili samo djelomično zatvara hranu, ali u svakom slučaju, tako da sadržaj ne može biti promijenjen bez otvaranja ili promjene ambalaže. **Nepretpakirana hrana** je hrana koja se stavlja na tržište u nepretpakiranom obliku ili se pakira na prodajnom mjestu na zahtjev potrošača ili je pretpakirana za izravnu prodaju¹⁸ ili se na prodajnom mjestu nudi za neposrednu konzumaciju.

2.3. Što je označavanje i na koji se način hrana označava

Označavanje hrane podrazumijeva sve riječi, podatke, trgovačke nazive, nazive robnih marki, slikovne prikaze ili simbole koji se odnose na hranu, a nalaze se na ambalaži, dokumentu, obavijesti, etiketi,¹⁹ obruču ili privjesnici koji prate ili se odnose na tu hranu. Sva hrana koja se stavlja na tržište RH mora biti označena na hrvatskom jeziku i latiničnom pismu, ali je uz to, dopušteno i višejezično označavanje hrane. Podaci kojima se hrana označava potrošačima predstavljaju informaciju o hrani, njezinom sastavu, svojstvima i uporabi, te subjektu u poslovanju s hranom pod čijim se imenom hrana stavlja na tržište. Informiranje potrošača o hrani odnosno podaci kojima se označava hrane ne smiju potrošača obmanjivati osobito glede: karakteristike hrane, posebice njezine prirode, identiteta, svojstva, sastava, količine, trajnosti, podrijetla i postupka proizvodnje;²⁰ pripisivanjem hrani učinka ili svojstva koje ne posjeduje²¹ (osim ako je posebnim propisom koji se odnosi na označavanje pojedine kategorije hrane, označavanje takvom tvrdnjom dopušteno);²² ukazivanjem na posebne karakteristike hrane kad zapravo sva slična hrana posjeduje takve karakteristike.²³

iz 1961 i Konvencije Ujedinjenih naroda o psihotropnim tvarima iz 1971; te ostatke i zagađivače.

- 18 Hrana pretpakirana za izravnu prodaju je hrana koja je pretpakirana bez prisutnosti potrošača u ambalažu koja je minimalno zaštitno pakiranje, a koristi se samo iz higijenskih ili praktičnih razloga, kao što je podložak, prijanjajuća folija, mrežica i sl., te je osoblje direktno dostupno za pružanje informacija potrošačima.
- 19 Etiketa je bilo koja oznaka, robna marka, žig, znak, slikovni ili drugi opisni prikaz, napisan, tiskan, otisnut, označen, reljefno nanesen ili utisnut na ili pričvršćen za ambalažu ili spremnik s hranom.
- 20 Npr. na soku od jabuke proizvedenom od koncentriranog jabučnog soka kao i na soku od jabuke, ne smiju se pisati navodi tipa „Prirodni sok od jabuke“ ili „Čisti sok od jabuke“ ili drugi navodi s istim značenjem; pod nazivom „Med od kadulje“ ne smije se označiti med koji ne sadrži propisanu količinu peludnih zrnaca kadulje i koji nema senzorska i fizikalno-kemijska svojstva meda od kadulje; navod „bez konzervansa“ nije dozvoljen na voćnim sokovima i nektarima jer pravilnikom kojim se utvrđuju postupci proizvodnje nije dopušteno stavljanje konzervansa radi očuvanja trajnosti, obzirom da im je trajnost osigurana isključivo termičkom obradom; nije ispravan naziv „Čaj od brusnice“ u mješavini čaja koja sadrži brusnicu, šipak i ostalo usitnjeno osušeno voće ili samo aromu brusnice - pored ostalih sastojaka.
- 21 Npr. pripisivanje hrani svojstva prevencije, terapije i liječenja bolesti ljudi ili upućivanje na takva svojstva (primjerice isticanje tvrdnje „Štiti od karijesa i pomaže kod osteoporoze“ na mliječnim proizvodima).
- 22 Kod prirodnih mineralnih voda i hrane za posebne prehrambene potrebe dopušteno je označavanje koje upućuje na svojstva prevencije, terapije i liječenja bolesti ljudi, ali samo uz uvjet i na način propisan Zakonom o prehranbenim i zdravstvenim tvrdnjama te hrani obogaćenoj nutrijentima (Nar. nov., br. 39/13.).
- 23 Primjerice, nije dopušten med označavati s podacima poput „100% med“, „Prirodni med“, „Pčelinji med“ jer svaki med ima navedena svojstva.

ističemo...

Podaci kojima se označava hrana, moraju biti točni, lako razumljivi, uočljivi odnosno lako vidljivi i jasno čitljivi²⁴ potrošaču, što znači da ne smiju niti na koji način biti prekriveni ili isprekidani drugim tekstom ili slikovnim prikazima, te moraju biti napisani najmanje na hrvatskom jeziku i latiničnim pismom.

Obvezni (opći) podaci kojima se mora označiti svaka hrana na ambalaži ili na etiketi pričvršćenoj uz ambalažu, moraju biti ispisani slovima čija visina („x“) je jednaka ili veća od 1,2 mm, a u slučaju ambalaže ili spremnika čija je najveća površina manja od 80 cm², visina „x“ slova mora biti jednaka ili veća od 0,9 mm.

ističemo...

Podaci kojima se označava **pretpakirana hrana** moraju se nalaziti prije svega na unutarnjoj ili vanjskoj ambalaži samog proizvoda, ili ako je to nemoguće, na obavijesti, etiketi, obruču, privjesnici ili komercijalnom dokumentu koji prate ili se odnose na hranu.

Podaci kojima se označava **nepretpakirana hrana** moraju biti istaknuti jasno, vidljivo i čitljivo na prodajnom mjestu ili na posebnoj ambalaži ako se hrana na drži u njoj.

2.4. Tko je odgovoran za potpuno i pravilno označavanje hrane

ističemo...

Za točnost i potpunost podataka kojima se označava **pretpakirana hrana** odgovoran jest onaj subjekt u poslovanju s hranom²⁵ pod čijim se imenom ili nazivom tvrtke, hrana stavlja na tržište (najčešće proizvođač) ili, ako taj subjekt nema sjedište u EU, uvoznik za tržište EU, te se kao takav navodi na proizvodu.

U okviru svog poslovanja drugi subjekt u poslovanju s hranom ne smije mijenjati informacije o hrani ako bi te informacije mogle dovesti krajnjem potrošaču u zabludu.

ističemo...

Za točnost i potpunost podataka kojima se označava **nepretpakirana hrana** odgovoran jest subjekt u poslovanju s hranom koji hranu nudi ili prodaje krajnjem potrošaču (prodavatelj).

24 Čitljivost podrazumijeva fizički izgled informacija kojim su iste vizualno dostupne općoj populaciji i kojeg određuju različiti elementi, između ostalog, veličina slova, razmak među slovima, razmak među redovima, širina poteza, vrste boje, oblik pisma, odnos širine i visine slova, površina materijala i značajni kontrast između pozadine i tiska.

25 **Subjekt u poslovanju s hranom** podrazumijeva svaku fizičku ili pravnu osobu odgovornu za osiguranje ispunjavanja zahtjeva propisa o hrani unutar poduzeća za poslovanje s hranom koji ona nadzire, što znači i za označavanje hrane

Kad je hrana ponuđena na prodaju sredstvima prodaje na daljinu, za davanje obveznih informacija o hrani potrošačima prije same kupnje, odgovoran je vlasnik web-stranice.²⁶

3. Označavanje pretpakirane hrane općim podacima

3.1. Označavanje pretpakirane hrane obveznim općim podacima

Svaka hrana koja se stavlja na tržište, mora biti označena općim podacima propisanim Uredbom (EU) br. 1169/2011, pod kojima se podrazumijevaju osnovni (minimalni) i dodatni podaci kojima obvezatno mora biti označena pojedina kategorija ili vrsta hrane.

3.1.1. Popis osnovnih (minimalnih) podataka

Pri označavanju svake pretpakirane hrane obvezno je navođenje sljedećih podataka:

- **naziv hrane;**
- **popis sastojaka;**
- **sve sastojke ili pomoćne tvari koji uzrokuju alergije ili intolerancije;**
- **količina određenih sastojaka ili kategorija sastojaka;**
- **neto količinu hrane;**
- **datum minimalne trajnosti ili „upotrijebiti do“ datum;**
- **posebne uvjete čuvanja i/ili upotrebe;**
- **ime ili naziv i adresu subjekta u poslovanju s hranom** pod čijim se imenom ili nazivom tvrtke hrana stavlja na tržište – ako ima sjedište na području EU, odnosno uvoznika koji hranu uvozi iz trećih zemalja radi stavljanja na tržište EU;
- **zemlju podrijetla ili mjesto podrijetla** - ako bi propust takva navođenja mogao krivo navoditi potrošača o pravom podrijetlu ili kad je navođenje propisano;
- **upute za upotrebu** - kada u nedostatku tave upute ne bi bila moguća pravilna upotreba hrane;
- **stvarnu alkoholnu jakost po volumenu** - za pića koja sadrže više od 1,2% vol. alkohola;
- **nutritivnu deklaraciju** (podaci o hranjivim vrijednostima hrane).

Označavanje svake zapakirane hrane **oznakom serije ili lota** obvezno je u slučaju kada sljedivost hrane nije osigurana drugim pratećim komercijalnim dokumentima i u slučaju one hrane za koju je to posebnim propisom izričito propisano.

3.1.2. Popis dodatnih podataka za pojedinu kategoriju (vrstu) hrane

Pojedine kategorije (vrste) pretpakirane hrane moraju se označavati i dodatnim podacima (navodima) kako je to navedeno u Prilogu III. Uredbe (EU) br. 1169/2011. Primjerice: hrana pakirana u određenim plinovima, mora biti označena navodom „*Pakirano u kontroliranoj atmosferi*“; a ukoliko je hrana podvrgnuta ionizirajućem zračenju treba na deklaraciji sadržavati oznaku „*podvrgnuto ionizirajućem zračenju*“;²⁷ hrana koja sadrži sladilo ili sladila mora biti označena navodom „*Sa sladilom/sladilima*“, koja sadrži dodani šećer, napomenu „*Sa šećerom/šećerima*“, a ukoliko sadrži aspartam/sol aspartam-aseculfama, s tim navodom; hrana koja sadrži više od 10% dodanih poliola mora biti označena „*Prekomjerna konzumacija može imati laksativni učinak*“; hrana koja sadrži glicirizinsku kiselinu ili njezin

amonijev sol, treba biti označena navodom „*Sadrži slatki korijen*“, osim ako je taj izraz već uključen u popis sastojaka hrane ili u naziv hrane; slastice koje sadrže glicirizinsku kiselinu ili njezinu amonijevu sol, treba biti označena podatkom „*Sadrži slatki korijen – osobe s povišenim krvnim tlakom trebale bi izbjegavati prekomjernu konzumaciju*“; pića s visokim sadržajem kofeina ili dodatkom kofeina, treba biti označena podatkom „*Visoki sadržaj kofeina - ne preporuča djeci, trudnicama ili dojiljama*“ (hranu koja sadrži kofein nije dovoljno samo sa podatkom: „*Visoki sadržaj kofeina 35 mg u 100 ml*“ već se uz taj navod obvezno navesti da se ne preporučuje navedenim kategorijama potrošača); hrana s dodatnim fitosterolima, esterima fitosterola, fitostanolima i esterima mora sadržavati napomenu „*S dodanim biljnim sterolima*“ (odnosno *stanolima, esterima, fitosterolima i fitostanolima*) te uz to, i napomenu da proizvod nije namijenjen osobama koje ne moraju kontrolirati razinu kolesterola u krvi i da osobe koje koriste lijekove za smanjenje količine razine kolesterola u krvi mogu konzumirati hranu s ovim dodacima samo pod nadzorom liječnika, zatim lako uočljiva napomena da hrana, s prehrambenog stajališta nije nužno primjerena za trudnice ili dojilje te djecu mlađu do 5 godina; kod smrznutog mesa i mesnih pripravaka te smrznutih neprerađenih proizvoda ribarstva i datum zamrzavanja ili datum prvog zamrzavanja ako je proizvod zamrzavan više puta. Brzo smrznuta hrana mora biti označena navodima: „*Brzo smrznuto*“ te „*Jednom odmrznuti proizvod ne smije se više zamrzavati*“ kao i uvjetima čuvanja ili vrstom opreme u kojoj se brz smrznuta hrana čuva.²⁸

3.2. Način označavanja (prezentiranja) pretpakirane hrane općim podacima

Opći podaci kojima se obvezatno označava svaka pretpakirana hrana navode se na ambalaži (spremniku) ili na etiketi pričvršćenoj na ambalažu (spremnik), a ukoliko to nije moguće, ili je propisano, na obruču, privjesnici ili dokumentu koji prati hranu.²⁹ Osnovni podaci moraju nalaziti u istom vidnom polju³⁰ potrošača. **Podaci o nazivu hrane, neto količini i stvarna alkoholna jakost** (za pića koja sadrže više od 1,2% vol. alkohola) ako se navode na ambalaži (ili spremniku) moraju se nalaziti u istom vidnom polju. Iznimno, ovi se podaci ne moraju se nalaziti u istom vidnom polju ambalaže (spremnika) u slučaju staklenih boca namijenjenih ponovnoj upotrebi koje ako imaju neizbrisive oznake i zbog toga nemaju naljepnicu, obruč ili privjesnicu, te u slučaju ambalaže ili spremnika čija je najveća

28 Čl. 9. Pravilnika o brzo smrznutoj hrani (Nar. nov., br. 38/08.).

29 Iznimno:

a) kod pretpakirane hrane namijenjene krajnjem potrošaču, ali stavljene na tržište prije prodaje krajnjem potrošaču (primjerice pretpakirani kolači ili male čokoladice koji se uslužuju putnicima u avionu, brodu, željezničkom vagonu i sl.), kao i pretpakirane hrane namijenjene opskrbi objekata javne prehrane (ugostiteljskim objektima, kantinama, bolnicama, školama, vrtićima, domovima umirovljenika i dr.) radi pripreme, prerade, raspodjele ili rezanja – na ambalaži se mora nalaziti najmanje sljedeći podaci: **naziv hrane, rok trajanja, naziv i adresu proizvođača ili onoga koji hranu pakira ili stavlja na tržište**, a koji ima sjedište u EU;

b) kod boca namijenjenih ponovnoj upotrebi koje imaju neizbrisive oznake te stoga nemaju naljepnicu, obruč ili privjesnicu, kao i hrane zapakirane u ambalažu ili spremnik čija je najveća površina manja od 10 cm², na ambalaži se moraju nalaziti najmanje podaci o: **nazivu hrane, neto količini i roku trajanja, te nazivom tvari ili proizvoda koje uzrokuju alergije ili netoleranciju na hranu**.

U obje iznimke, svi drugi propisani podaci kojima se obvezatno mora označiti svaka pretpakirana hrana - moraju biti navedeni u popratnom dokumentu (otpremnici, dostavnici, računu i dr.) koji mora biti otpremljen prije isporuke hrane ili neposredno s njom i mora se dati na uvid potrošaču ako on to zahtijeva.

30 Vidno polje označava sve površine ambalaže koje se mogu pročitati s jedne točke gledanja.

26 Mišljenje Ministarstva poljoprivrede, Uprave poljoprivrede i prehrambene industrije, Sektora inspekcije u poljoprivredi od 10.3.2015. godine.

27 Čl. 17. Pravilnika o hrani podvrgnutoj ionizirajućem zračenju (Nar. nov., br. 38/08.).

površina manja od 10 cm² (hrana u maloj ambalaži/spremniku).³¹ Posebnim propisima kojima se propisuju obvezni i/ili dodatni podaci za pojedinu kategoriju hrane, može se propisati da se određeni dodatni podaci moraju nalaziti u glavnom vidnom polju³² na ambalaži odnosno spremniku u koji je upakirana hrana i/ili uz naziv proizvoda, ili pak uz popis sastojaka.³³ **Nutritivna deklaracija** mora se nalaziti u istom vidnom polju i u jasnom obliku (ako je moguće u tabličnom obliku, a kad to nije moguće u linijskom obliku). Ako su energetska vrijednost ili količina hranjivih tvari u proizvodu zanemarivi, informacije o tim elementima mogu se zamijeniti izjavom (npr. „Sadrži zanemarive količine“) koja se navodi u neposrednoj blizini nutritivne deklaracije, ako ona postoji. **Alergeni odnosno tvari koje izazivaju netoleranciju na hranu**, u popisu sastojaka navode se naglašeno, uporabom vrste pisma koje se jasno razlikuje od vrsta pisma kojim je pisan ostatak popisa sastojaka, primjerice različitim slovima, stilovima ili bojama u pozadini i dr. (npr. „Sastojci: voda, **pšenično brašno**, pasteurizirano **mlijeko**, **jogurt**, sol, **sezam**, ulje, **jaja**, aroma, bezvodna **mliječna** mast i začin“). Gluten kao alergeni sastojak navodi se na slijedeće načine: „gluten (**pšenica**)“ ili „**pšenični** gluten“ ili „gluten (**iz pšenice**)“, a žitarice koje sadrže gluten navode se svojim specifičnim imenom, npr. **pšenično** brašno, **zobene** pahuljice. Laktoza se navodi kao: „**laktoza**“ ili „laktoza (**mlijeko**)“, a sirutka u prahu kao: „**sirotka** u prahu“ ili „sirotka u prahu (**mlijeko**)“. Ako nema popisa sastojaka, navod kojim se ukazuje da hrana sadržava alergene odnosno tvari koje uzrokuju netoleranciju na hranu, mora uključivati riječ „Sadrži:“ iza koje se navodi naziv alergene tvari ili proizvoda.³⁴ Kod vina se, uz navođenje alergena može istaknuti i oznaka piktograma koja na to upućuje.³⁵

- 31 U navedenim slučajevima na bocama odnosno na ambalaži/spremniku, obvezatno se moraju navesti podaci o: nazivu hrane, alergenim sastojcima ili tvarima koje izazivaju netoleranciju na hranu, neto količini, datum minimalne trajnosti ili „Upotrijebiti do“ datum, a kod boca i nutritivna deklaracija. Podaci o popisu sastojaka hrane pretpakirane u malu ambalažu/spremnik, navode se na druge načine (npr. u popratnom dokumentu) ili se daju na uvid potrošaču na njegov zahtjev.
- 32 Glavno vidno polje je vidno polje ambalaže koje će potrošač najvjerojatnije vidjeti na prvi pogled prilikom kupnje i koje mu omogućava da odmah prepozna proizvod s obzirom na njegova svojstva ili prirodu, te ovisno o slučaju, naziv robne marke tog proizvoda. Ako ambalaža ima nekoliko jednakih vidnih polja, glavno je ono koje je odabrao subjekt u poslovanju s hranom.
- 33 Primjerice, u Prilogu III Uredbe (EU) br. 1169/2011 je propisano da se obvezni dodatni podatak „Sa sladilom/sladilima“ i „Sa šećerom/šećerima“ mora navesti uz naziv hrane, a podatak „Sadrži slatki korijen“ neposredno nakon popisa sastojaka, osim ako je taj izraz već u popisu sastojaka ili u naziv hrane uključen, a ukoliko popis sastojaka ne postoji ili dodatni navod nije uključen u naziv hrane, taj se dodatak mora navesti uz naziv hrane. Napomena „Visoki sadržaj kofeina-ne preporučuje se djeci, trudnicama ili dojiljama“ i S dodanim biljnim sterolima“ ili „S dodanim biljnim stanolinima“ treba biti u istom vidnom polju kao i naziv hrane.
- 34 Više o načinu navođenja alergena u hrani u Obavijesti Europske Komisije od 13.7.2007. o pružanju informacija o tvarima ili proizvodima koji uzrokuju alergije ili intolerancije navedenima u Prilogu II. Uredbe (EU) br. 1169/2011 o informiranju potrošača u hrani (Bruxelles, C/2017/4864 final – HR).
- 35 Navođenje piktograma o alergenom sastojku u vinu na etiketi kojom se označava vino, predviđeno je kao dodatna oznaka koja se može istaknuti uz pisani naziv alergena, čl. 53.st.2. Pravilnika o zaštićenim oznakama izvornosti i zaštićenim oznakama zemljopisnoga podrijetla, tradicionalnim izrazima i označavanju vina (NN br. 141/10, 31/11., 78/11. i 120/12.).

Primjeri označavanja alergena na hrani s popisom sastojaka i bez popisa sastojaka:

Naziv hrane: Čajni kolutići
Sastojci: bijelo **pšenično** brašno, šećer, suncokretovo ulje, prženi **badem**, sirutka u prahu (**mlijeko**), kakaov prah smanjene masti, začini, tvar za rahljenje E 503 (ii)
Može sadržavati tragove soje i lješnjaka.

Vrhunsko pjenušavo vino
Sadrži: **sulfite**

Oznaka serije ili lota (ako se navodi), navodi se u vidu kombinacije brojeva i/ili brojeva i slova kojem prethodi slovo „L“. Brojevi i slova mogu označavati datum proizvodnje odnosno prerade hrane, ili količinu proizvedenog proizvoda (npr. L 01.10.2018 – datum proizvodnje/prerade; ili L 140A2 - količina proizvoda). Iznimno, slovo „L“ nije potrebno navoditi kada se oznaka serije ili lota može jasno razlikovati od ostalih podataka (npr. „Upotrijebiti do 01.01.2019; 123AB6“). Oznaka serije ili lota kod pretpakirane hrane stavlja se na pretpakovini ili naljepnicu zalijepljenu na nju, a kod nepretpakirane hrane na posebnu ambalažu ako se hrana na prodajnom mjestu drži u njoj ili u nedostatku ambalaže, na popratnom dokumentu.

Primjer označavanja pretpakirane hrane:

MLIJEČNA ČOKOLADA NADA
(s udjelom kakao dijelova min. 30%)

Sastojci: šećer, **punomasno mlijeko** u prahu, **kakaov maslac**, kakao masa, emulgatori: E 322(**soja**, lecitin), E-476 (aroma- vanilija)
Može sadržavati lješnjak ili kikiriki u tragovima

Prosječne hranjive vrijednosti na 100 G	
Energetska vrijednost	2 320 kJ
Masti	32,40 g
od kojih: -zasadne masti	19,40 g
Ugljikohidrati	58,01 g
od kojih: -šećeri	52,90 g
Bjelančevine	7,63 g
Sol	0,20 g

Neto masa: 250 g e
Proizvođač: ORID, d.d., Ohrid, Ohridska bb, Republika Makedonija
Zemlja podrijetla: Republika Makedonija
Uvoznik: MIMI i TONI d.o.o., 10 450 Jastrebarsko, Ul. Lipa bb.
Rok trajanja: Najbolje upotrijebiti do kraja 2018.
Uputa za upotrebu: Čuvati na suhom mjestu i ne izlagati toplini i sunčevoj svjetlosti
Oznaka lota: Otisnuta na ambalaži.

4. Označavanje nepretpakirane hrane općim podacima

4.1. Osnovni i dodatni podaci kojim se obvezno označava nepretpakirana hrana

Nepretpakirana hrana stavljena na tržište RH obvezno mora biti označena slijedećim osnovnim (minimalnim) podacima: **nazivom hrane; imenom ili nazivom i adresom subjekta u poslovanju s hranom koji tu hranu nudi ili prodaje krajnjem potrošaču; zemljom podrijetla ili mjestom podrijetla** - ako bi izostavljanje tog podatka moglo dovesti potrošača u zabludu u pogledu stvarne zemlje ili mjesta podrijetla, a posebno ako bi informacije koje prate hranu ili čitava etiketa ukazivale na to da hrana potječe iz druge zemlje ili mjesta podrijetla, te za hranu za koju je navođenje tog podatka posebnim propisom propisano; **popisom sastojaka** - za smrznute

deserte, mesne pripravke, konditorske, pekarske i slastičarske proizvode, kao i u slučaju ako potrošač iz naziva hrane ne može spoznati pravu prirodu hrane i ako bi naziv hrane mogao dovesti potrošača u zabludu; **tvarima ili proizvodima koji uzrokuju alergije ili intoleranciju na hranu; oznakom datuma „upotrijebiti do ...“** za hranu koja je s mikrobiološkog stajališta brzo kvarljiva, osim za hranu izuzetu od ove obveze sukladno Prilogu X. Uredbe (EU) br.1169/2011. (npr. za pekarske proizvode i kolače ako se konzumiraju unutar 24 sata od proizvodnje, za svježe voće i povrće i dr.). Pojedina kategorija (vrsta) nepretpakirane hrane mora se obvezno označiti i dodatnim navodima iz Priloga III. i VI. Uredbe (EU) br. 1169/2011 (npr. navod da je hrana podvrgnuta ionizirajućem zračenju, da hrana sadrži sladila, da je aromatizirana kininom ili kofeinom).

4.2. Način označavanja (prezentiranja) nepretpakirane hrane

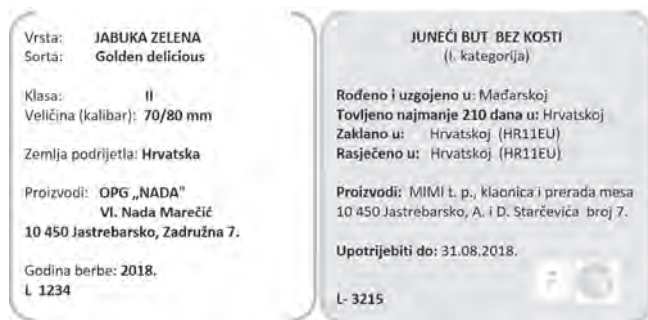

ističemo...

Opći podaci kojima se obvezatno označava svaka **nepretpakirana hrana** moraju biti u pisanom obliku, jasno čitljivi, i gdje je primjenjivo, neizbrisivi, te istaknuti na prodajnom mjestu u neposrednoj blizini nepretpakirane hrane na koju se odnose ili na ambalažu ako se hrana na prodajnom mjestu drži u njoj.

Iznimno, podaci o alergenima ili tvarima koji izazivaju netoleranciju na hranu mogu se pružiti i na drugačiji način (npr. putem kataloga, knjižica, tabli, ploča, postera, stalka s tiskanim materijalom, elektroničkih uređaja i sl.), uključujući i usmenu komunikaciju uz ispunjavanje slijedećih uvjeta: da se na vidljivom mjestu nalazi obavijest koja upućuje na mjesto na kojem su informacije dostupne, ili postoji obavijest kojom se potrošači pozivaju da se za informacije o prisutnosti tvari ili proizvoda koji uzrokuju alergije ili netolerancije u hrani obrati osoblju; da informacije budu dostupne u ispisanom ili elektroničkom obliku u objektu u kojem se hrana prodaje kako bi na zahtjev bile lako dostupne potrošaču i nadležnim inspekcijama; i da informacije budu dostupne prije nego je hrana ponuđena na prodaju, bez naplate dodatnih troškova za potrošača.

Primjer označavanja nepretpakirane hrane:

5. Dobrovoljno označavanje hrane

Kad se neki od podataka na pretpakiranoj i nepretpakiranoj hrani, zato što za označavanje pojedine hrane nisu obvezni, pružaju (navode) na dobrovoljnoj osnovi, moraju se poštivati zahtjevi propisani za njihovo navođenje, uz uvjet da: ne dovode potrošača u zabludu; nisu dvosmisleni ili zbunjujući za potrošača; se prema potrebi, temelje na odgovarajućim znanstvenim podacima.

6. Označavanje hrane koja se prodaje na daljinu

U slučaju hrane koja je ponuđena na prodaju sredstvima komunikacije na daljinu (npr. internet prodaja, TV prodaja, katalogska prodaja i dr.), svi obvezni podaci (informacije) o hrani, osim podatka o datumu minimalne trajnosti ili „Upotrijebiti do...“ datuma, moraju biti dostupni prije zaključenja kupnje i navedeni u popratnom dokumentu prilikom prodaje na daljinu, ili ih treba pružiti u nekom drugom primjerenom obliku koji subjekt u poslovanju s hranom mora jasno odrediti (npr. objavom na svojoj web-stranici, letku, katalogu, usmenom komunikacijom putem telefona i sl.), a u slučaju telefonske prodaje te se informacije moraju pružiti besplatno. Međutim, u trenutku isporuke hrane potrošaču, istom moraju biti dostupni svi obvezni podaci.

7. Posebno o općim podacima kojima se označava hrana

7.1. Naziv hrane

Naziv hrane je ime pod kojim se hrana stavlja na tržište. Ako je za pojedinu hranu posebnim propisom propisan naziv tada se hrana mora stavljati na tržište pod tako propisanim nazivom (tzv. **pravni naziv hrane**).³⁶ Pored naziva hrane, posebnim propisima mogu se propisati i zahtjevi kojima mora biti udovoljeno ako se želi hrana staviti na tržište pod tako propisanim nazivom (npr. propisivanje: načina postupka proizvodnje; sastojka ili kategorije sastojaka; količina pojedinih sastojaka ili drugih dodataka; ograničenja i/ili zabrana pojedinih sastojaka i/ili dodataka ili njihove količine; načina pakiranja i/ili prezentiranja i dr.).³⁷ U takvom slučaju, hrana koja ne udovoljava propisanim zahtjevima za odgovarajući naziv, ne smije se istim označiti. Ako za određenu hranu naziv nije propisan, naziv hrane mora odgovarati njenom **uobičajenom nazivu**³⁸ ili, ako ni takav naziv ne postoji ili se ne koristi, treba se treba navesti **opisni naziv** hrane.³⁹ Naziv hrane ne smije se zamijeniti nazivom koji je zaštićen pravima intelektualnog vlasništva, nazivom robne marke⁴⁰ ili izmišljenim nazivom. U prilogu VI. Uredbe (EU) br. 1169/2011 propisani su posebni obvezni podaci koji moraju pratiti naziv hrane.⁴¹

36 Primjerice za kruh i pekarske proizvode, mesne proizvode, čokolade i bombonske proizvode, jestiva ulja, voćne sokove i nektare, sireve, jaka alkoholna pića i dr.

37 Primjerice, pod nazivom „Kukuruzni miješani kruh“ može se staviti na tržište samo kruh koji sadržava više od 30% kukuruznog brašna ili drugih kukuruznih mlijskih proizvoda računato na ukupnu količinu mlijskih proizvoda; pod nazivom „Bagremov med“ može se staviti na tržište samo med ako mu je udio peludnih zrnaca cvijeta bagrema u netopljivom sedimentu najmanje 20%.

38 Ako je uobičajeni naziv općenit (kad predstavlja cijelu kategoriju hrane) preporuča se pobliže opisati proizvod kako bi potrošač dobio više informacija o tom proizvodu (npr. umjesto „Osvježavajuće bezalkoholno piće“ preporuča se taj naziv dopuniti primjerice okusom pića „Osvježavajuće bezalkoholno piće s okusom limuna“).

39 Opisni naziv mora uključivati ili biti popraćen dodatnim informacijama o proizvodu koje su dovoljne potrošaču da spozna pravu prirodu proizvoda i da ga ne može zamijeniti s drugim sličnim proizvodima, a ukoliko je naziv nerazumljiv potrošačima u RH, mora se popratiti dodatnim podacima (npr. „Sake“ -alkoholno piće na bazi riže“).

40 Nije dopušteno koristiti trgovački naziv ili zaštitni znak koji je potrošačima toliko poznat da ga mogu poistovjetiti s istovrsnim proizvodom drugog proizvođača (npr. korištenje naziva „Nes kava“ za instant kave ostalih proizvođača, obzirom da je „Nescafe“ zaštićen znak za instant napitak proizvođača Nestle iz Švicarske).

41 Primjerice, u slučaju hrane koja je smrznuta prije prodaje, a prodaje se u odmrznutom stanju, uz naziv hrane treba se navesti „odmrznuto“; naziv hrane mora biti popraćen podacima o fizikalnom stanju hrane ili njenoj posebnoj obradi kao npr. „u prahu“, „dimljeno“, „brzo smrznuto“, „koncentrirano“ i tome sl.; ako je

7.2. Sastojci hrane

U popisu sastojka hrane moraju biti navedeni svi sastojci hrane⁴² prema padajućem redoslijedu s obzirom na masu koja je utvrđena u vrijeme njihove upotrebe pri proizvodnji. Popis sastojaka mora biti naslovljen ili mu mora prethoditi navod koji se sastoji ili uključuje riječ „Sastojci“. Sastojci se navode, gdje je to primjenjivo, pod njihovim specifičnim nazivom⁴³ u skladu sa zahtjevima iz Priloga VI. i tehničkim pravilima utvrđenim u Prilogu VII. Uredbe (EU) br. 1169/2011. Odredbama čl. 19. i 20. iste Uredbe propisane su iznimke od obvezno navođenja popisa sastojaka.⁴⁴ **Složeni sastojak**⁴⁵ može biti naveden u popisu sastojaka pod vlastitim nazivom ako je taj naziv utvrđen posebnim propisom ili uobičajen (i to prema njegovoj ukupnoj masi), nakon čega slijedi u zagradi, popis svih sastojaka prema padajućem redoslijedu mase koju ti sastojci imaju u složenom sastojku.⁴⁶ Složeni sastojak nije potrebno navoditi ako čini manje od 2% gotovog proizvoda⁴⁷ ili se sastoji od mješavine začina i/ili začinskog bilja čiji je udio u gotovom proizvodu manji od 2% (osim kod prehrambenih aditiva), kao i u drugim iznimkama propisanim dijelom E, Priloga VII. Uredbe (EU) 1169/2011. **Količina određenih sastojaka ili kategorije sastojaka** obvezno se navodi u slučaju ako su sastojak ili kategorija sastojaka: navedeni u nazivu hrane ili ih potrošač uobičajeno povezuje s tim nazivom; istaknuti na etiketi riječima, slikama ili grafičkim prikazima; ili osnova za karakterizaciju hrane i njeno razlikovanje od proizvoda s kojim bi se mogli zamijeniti zbog naziva ili izgleda. Količina sastojaka navodi se sukladno tehničkim pravi-

hrana obrađena ionizirajućim zračenjem mora imati navod: „zračeno“, ili „obrađeno ionizirajućim zračenjem“; mesni proizvodi, mesni pripravci i proizvodi od ribarstva ako se sastoje od različitih komada spojenih drugim sastojcima, trebaju se označiti „formirano meso/riba“; kod mljevenog mesa, na etiketi treba naznačiti „postotak masti manji od...“; a kad ovitak za kobasice nije jestiv, to treba navesti.

- 42 Sastojak je tvar ili proizvod, uključujući arome, prehrambene aditive i prehrambene enzime, te bilo koji sastavni dio složenog sastojka koji se koristi u proizvodnji ili pripremi hrane i koji se nalazi u gotovom proizvodu, čak i u izmijenjenom obliku. Sve vrste riba u slučaju kada su sastojak neke druge hrane, mogu biti označene kao „riba“ pod uvjetom da se ime i prezentacija takve hrane ne odnosi na točno određene pojedine vrste riba.
- 43 Npr. u popisu sastojka nije pravilno navođenje „mesa“ kao sastojka hrane (Sastojak: „meso“), nego treba naznačiti i vrstu mesa (npr. „juneće meso“); ili nije pravilno navođenje sastojka „sok“, već treba navesti od kojeg je voća proizveden sok (npr. „sok od naranče“); ili nije dovoljno navesti sastojak pod nazivom „kupus“, nego pobliže označiti vrstu kupusa (npr. „bijeli kupus“). Kod rafiniranih ulja (osim maslinovog ulja) ili masti, moraju se označiti od koje biljne vrste ulje odnosno od koje životinje mast potječe – npr. „Suncokretovo ulje“, „Svinjska mast“). Posebnim propisima može biti propisano da se sastojak hrane označava samo nazivom kategorije (npr. u hrani u kojoj je sastojak riba ili sir, nije potrebno navoditi vrstu ribe odnosno sira, već se u popisu sastojka navodi samo „riba“, odnosno „sir“ uz uvjet da naziv takve hrane ne upućuje na određenu vrstu ribe odnosno sira).
- 44 Iznimno, navođenje količine sastojaka nije potrebno za sastojak ili kategoriju sastojaka: koji se upotrebljavaju u malim količinama u svrhu aromatiziranja; ako je propisima točno utvrđena količina sastojaka ili kategorija sastojaka bez obveze označavanja; čije navođenje u nazivu hrane ne utječe na odluku potrošača o kupnji i to zato jer variranje količine ne mijenja osnovne karakteristike hrane ili se hrana po njima ne razlikuje od slične hrane; u slučaju mješavine začina gdje niti jedno začinsko bilje odnosno začin bitno ne prevladava u odnosu na druge začine odnosno začinsko bilje.
- 45 Složeni sastojak je sastojak sastavljen od dva ili više sastojaka (npr. margarin u biskvitu, džem od jagoda u kolaču), a svi sastojci u složenom sastojku smatraju se sastojcima gotovog proizvoda.
- 46 Npr. ispravno navođenje složenog sastojka čokolada u popisu sastojaka za „Čajno pecivo s čokoladom (29%)“ bilo bi: „Sastojci: pšenično brašno, čokolada (šećer, kakaova masa, kakaov maslac, emulgator sojin lecitin, aroma), biljna mast, tvari za rahljenje E500 i E503, a mast, sol, kiselina.“
- 47 Npr. u pecivu punjenom s džemom, čiji je udio manji od 2% ne navode se sastojci džema.

lima navedenim u Prilogu VIII Uredbe (EU) br. 1169/2011.⁴⁸ Istom Uredbom su propisane iznimke u kojim slučajevima nije potrebno navođenje količine sastojaka.⁴⁹ **Alergeni ili intolerantni sastojci** su sastojci ili pomoćne tvari upotrijebljeni u procesu proizvodnje ili pripremi hrane, a koji su prisutni u gotovom proizvodu čak i u promijenjenom obliku i koji kod određenih ljudi izazivaju ili mogu izazvati alergije ili intoleranciju na hranu. Ovi se sastojci moraju obvezno navoditi u popisu sastojaka hrane posebnim stilom odnosno fondom slova ili drugačijom pozadinom od pozadine s ostalim podacima na hrani⁵⁰ ili zasebno ako se popis sastojaka na hrani ne navodi (u tom slučaju je potrebno alergene sastojke navesti iza riječi „Sadrži: ...“)⁵¹ Ako su alergeni ili tvari koje izazivaju intoleranciju prisutni u hrani samo u tragovima, tu je činjenicu također potrebno navesti u popisu sastojaka ili zasebno (npr. „Može sadržavati lješnjake u tragovima“). U Prilogu II. Uredbe br. 1169/2011. navedene su tvari i proizvodi koji uzrokuju alergiju ili intoleranciju na hranu.⁵² Alergene odnosno tvari koje i proizvode koji uzrokuju intoleranciju nije potrebno navoditi u slučaju kada naziv hrane jasno upućuje na tu tvar ili proizvod (primjerice kod pšeničnog brašna, maslaca, dimljenog lososa, mlijeka, keksa punjenih s kremom od lješnjaka i dr.).

7.3. Neto količina

Neto količina hrane je količina punjenja, odnosno količina hrane u pretpakovini (količina proizvoda bez ambalaže), a kod zapakirane hrane mora biti izražena brojčanom vrijednošću i zakonitom jedinicom fizikalne veličine: a) u slučaju tekućina u jedinicama obujma: litra (L ili l), centilitar (cL ili cl) ili mililitar (mL ili ml); b) u slučaju drugih proizvoda u jedinicama mase: kilogram (kg) ili gram (g), s tim da se može (**nije obvezno**) prije brojčane vrijednosti i zakonite jedinice fizikalne veličine navesti: „*Neto količina:*“, „*Količina punjenja:*“, „*Neto masa:*“, „*Neto volumen:*“ ili sličan navod. U Prilogu IX Uredbe br. 1169/2011. navedena su tehnička pravila za navođenje neto

48 Primjerice, „Čajno pecivo s čokoladom (30%)“, „Džem od šipka – proizvedeno od 40 g voća na 100 g proizvoda, ukupni šećer 70 g na 100 g proizvoda“ i.t.d.

49 Iznimno, navođenje količine sastojaka nije potrebno za sastojak ili kategoriju sastojaka: koji se upotrebljavaju u malim količinama u svrhu aromatiziranja; ako je propisima točno utvrđena količina sastojaka ili kategorija sastojaka bez obveze označavanja; čije navođenje u nazivu hrane ne utječe na odluku potrošača o kupnji i to zato jer variranje količine ne mijenja osnovne karakteristike hrane ili se hrana po njima ne razlikuje od slične hrane; u slučaju mješavine začina gdje niti jedno začinsko bilje odnosno začin ne bitno ne prevladava u odnosu na druge začine odnosno začinsko bilje.

50 Npr. Navođenje alergeni sastojaka na proizvodu „Žitne pahuljice za doručak“ (Sastojci: zobene pahuljice, ječmene pahuljice, pšenične pahuljice, šećer, sušene datulje, grožđice, lješnjaci, sušene marelice).

51 Primjerice, na pićima koja sadrže više od 1,2% vol. alkohola nije propisana obveza navođenja sastojka, kao niti za hranu koja je pakirana u ambalažu čija je najveća površina manja od 10 cm² i u tim se primjerima alergeni navode iza riječi „Sadrži:“ (npr. za krem liker od jaja: „Sadrži: jaja“, za mliječnu čokoladicu: „Sadrži: mlijeko“).

52 Tvari ili proizvodi koji uzrokuju alergije ili netolerancije su: žitarice koje sadrže gluten, tj. pšenica, raž, ječam, zob ili njihovi sojevi dobiveni hibridizacijom, te proizvodi od tih žitarica; rakovi i proizvodi od rakova; riba i proizvodi od ribe; mekušci i proizvodi od mekušaca; jaja i proizvodi od jaja; kikiriki i proizvodi od kikirikija; zrna soje i proizvodi od soje; mlijeko i mliječni proizvodi (uključujući laktozu); orašasto voće (bademi, lješnjaci, indijski oraščići, pekan orasi, brazilski orasi, pistacije i dr.; celer i njegovi proizvodi; gorušica i proizvodi od gorušice; sjeme sezama i proizvodi od sjemena sezama; lupina i proizvodi od lupine; sumporni dioksid i sulfiti pri koncentracijama većim od 10 mg/kg ili 10 mg/L računajući kao ukupni sumporni dioksid koji su u proizvodima pripremljenim za konzumaciju ili rekonstituiranim u skladu s uputama proizvođača. U kojim slučajevima se ovi proizvodi ne smatraju alergenima, navedeno je u Prilogu III Uredbe (EU) br. 1169/2011.

količine,⁵³ kao i iznimke od obveze navođenja ovog podatka.⁵⁴ Kad se pretpakovina sastoji od dvije ili više pojedinačnih pretpakovina koje sadrže jednaku količinu iste hrane, neto količina mora biti označena neto količinom svake pojedinačne pretpakovine i ukupnim brojem pojedinačnih pretpakovina,⁵⁵ osim ako se ukupni broj pojedinačnih pretpakovina može jasno vidjeti i prebrojiti izvana i kad se barem jedna oznaka količine pojedinačne pretpakovine može jasno vidjeti izvana. Ako se kruta hrana nalazi u tekućem mediju⁵⁶ navodi se i ocijedena neto masa⁵⁷ (ukoliko je hrana glazirana, navedena neto masa hrane ne uključuje glazuru, osim ako se navedeni medij smatra svojstvenim sastojkom hrane.⁵⁸ Posebnim propisom navođenje neto količine za određenu hranu može biti drugačije propisano.⁵⁹ Navođenje neto količine nije obvezno za hranu koja gubi značajni dio svojega obujma ili mase, ili se važe u prisutnosti potrošača ili se prodaje po komadu (pod uvjetom da je njihov broj moguće lako vidjeti i izbrojiti izvana, ili je broj komada naveden na etiketi), kao i u slučaju hrane čija je neto količina manje od 5 g ili 5 ml (osim kod začina i začinskog bilja).

7.4. Datum minimalne trajnosti ili „Upotrijebiti do...” datum

Datum minimalne trajnosti ili „Najbolje upotrijebiti do” datum je datum do kojeg hrana, ako se čuva na pravilan način, zadržava svoja posebna svojstva ako se čuva na pravilan način. Nakon isteka ovog roka, iako dolazi do promjene senzorskih svojstava hrane (primjerice gubi se aroma, mijenja se tekstura i sl.) hrana je još određeno vrijeme sigurna za konzumaciju pod uvjetom da se čuva prema uputama navedenim na pakiranju i da pakiranje nije oštećeno. Tim se datumom označava hrana koja se ne smatra brzo kvarljivom hranom (primjerice konzervirana hrana, bezalkoholna pića i voćni sokovi, konditorski proizvodi, biljna ulja, tjestenine, med i sl.). Oznaka datuma sastavljena je od dana, mjeseca i, po mogućnosti godine, tim redoslijedom i u nekodiranom obliku, osim u slučaju hrane: čija trajnost nije dulja od 3 mjeseca, kad je dovoljno navesti dan i mje-

53 Prema pravilima u navedenom Prilogu, visina slova i brojeva kojima se označava količina punjenja mora biti: najmanje 2 mm na pretpakovini nazivne količine od 5 do 50 g ili ml; najmanje 3 mm na pretpakovini nazivne količine od 50 do 200 g ili ml; najmanje 4 mm na pretpakovini nazivne količine od 200 do 1000 g ili ml; i 6 mm za pretpakovini nazivne količine veće od 1000 g ili ml. Ako se kruta hrana nalazi u tekućem mediju, navodi se i ocijedena neto masa, a ako je hrana glazirana, navedena neto masa hrane ne uključuje glazuru. Nije ispravno navođenje količine „Litara 2” ili „L2” i „400 gr.” već „2 litre” ili „2 L” i „400 g.”.

54 Navođenje neto količine nije obvezno za: hranu koja gubi značajni dio svojeg obujma ili mase, ili se važe u prisutnosti potrošača ili se prodaje po komadu (pod uvjetom da je njihov broj moguće lako vidjeti i izbrojiti izvana, ili je broj komada naveden na etiketi); te za količine manje od 5 g ili 5 ml (osim kod začina i začinskog bilja).

55 Npr. za skupno pakovanje 6 pojedinačnih sladoleda (svaki od 80 g) navodi se: „Neto: 480 g (6x 80 g)”.

56 Tekući medij podrazumijeva slijedeće proizvode kao mješavine i također smrznute ili brzo smrznute uz uvjet da je tekućina samo dodatak osnovnim elementima hrane i da stoga nije odlučujući čimbenik prilikom kupnje, kao npr. voda, slana vodena otopina, salamura, vodena otopina prehrambenih kiselina, ocat, vodena otopina šećera ili drugih sladila, voćni sokovi ili sokovi od povrća u slučaju voća i povrća.)

57 Primjerice, za proizvod „Crveni grah u vodenoj otopini soli” neto količina se navodi na slijedeći način: „Neto masa: 500 g, Ocijedena neto masa: 495 g”.

58 U slučajevima kada se hrana nalazi u ulju, umaku, želeu li senfu (npr. sardine u umaku od rajčice, tuna u ekstra djevičanskom maslinovom ulju i sl.) uz neto količinu ne mora se navoditi i količina ocijedene mase jer se navedeni mediji smatraju sastojcima hrane i važnim faktorom pri kupnji te hrane.

59 Npr. kod pretpakovina bombona ili dva ili više peciva u jednom pakiranju, nije potrebno navoditi pojedinačnu neto količinu svakog bombona odnosno peciva ili drugog pekarskog proizvoda, već je dovoljno navođenje ukupne neto količine pretpakovine.

sec (npr. „do 1.3.”); čija je trajnost dulja od 3 mjeseca, ali kraća od 18 mjeseci, kad je dovoljno navesti mjesec i godinu (npr. „do 03.2018.”); čija je trajnost dulja od 18 mjeseci, kad je dovoljno navesti godinu (npr. „do kraja 2018.”). Datum minimalne trajnosti navodi se riječima „Najbolje upotrijebiti do ...” nakon čega slijedi oznaka datuma koja uključuje oznaku dana i mjeseca i/ili godine (ovisno o minimalnoj trajnosti hrane) odnosno „Najbolje upotrijebiti do kraja ...” nakon čega slijedi oznaka godine. U oba slučaja, datum može slijediti odmah nakon ovih izraza, ili se navodi podatak gdje se datum nalazi (npr. „Datum otisnut na poklopcu ambalaže” i sl.).

Datum „Upotrijebiti do...” znači, da se do isteka tog datuma hrana može sigurno konzumirati. Nakon datuma navedenog na hrani, hrana se više ne smije konzumirati jer se smatra nesigurnom⁶⁰ za konzumaciju. Ovaj se datum navodi na hrani koja je s mikrobiološkog stajališta brzo kvarljiva, primjerice za svježiju hranu namijenjenu izravnoj konzumaciji (svježi sir, svježe vrhnje i svježe mlijeko) ili je prije upotrebe treba termički doraditi (kuhati, peći), pakiranu u vakuumu ili u kontroliranoj atmosferi (npr. svježe meso, mesni i riblji proizvodi, mesni proizvodi, jaja). Nakon izraza „Upotrijebiti do ...” navodi se oznaka datuma (dana, mjeseca i po potrebi godine, u nekodiranom obliku) ili podatak gdje se isti na ambalaži nalazi, kao i opis uvjeta čuvanja hrane koji se treba pridržavati do isteka navedenog datuma.

Datum zamrzavanja ili **datum prvog zamrzavanja** navodi se kod smrznutog mesa, smrznutih mesnih pripravaka i smrznutih nepretrađenih proizvoda ribarstva. Ovaj se datum navodi na način da se na pretpakovini navede „Zamrznuto dana(datum)” nakon čega slijedi datum koji se sastoji od dana, mjeseca i godine (tim redom) ili podatak o tome gdje se datum nalazi na ambalaži. Tehnička pravila navođenja datuma minimalne trajnosti i zamrzavanja navedena su u Prilogu X Uredbe br. 1169/2011.

Iznimno, navođenje datuma minimalne trajnosti („Najbolje upotrijebiti do ...”) odnosno „Upotrijebiti do ..” datuma nije potrebno kod: svježeg voća i povrća, vina, likerskih, pjenušavih i aromatiziranih vina i sličnih proizvoda dobivenih od voća te pića dobivena od grožđa ili mošta grožđa; pića koja sadrže 10% vol. ili više alkohola; kuhinjsku sol; kristal šećer; žvakaće gume i slične proizvode; kolača i pekarskih proizvoda koji se, obzirom na njihov sastav i namjenu, konzumiraju unutar 24 sata od proizvodnje; slastice koje se uglavnom sastoje od aromatiziranih i/ili obojenih šećera.

7.5. Uvjeti čuvanja i upute za upotrebu

Uvjeti čuvanja se navode u slučajevima u kojima hrana zahtjeva posebne uvjete čuvanja i/ili upotrebe pod posebnim uvjetima.⁶¹ Upute za upotrebu hrane moraju biti navedene na način kojim se omogućava primjerena upotreba hrane.⁶²

7.6. Zemlja podrijetla ili mjesto podrijetla

Zemlja podrijetla ili mjesto podrijetla⁶³ obvezno se navodi: kada bi izostavljanje tog podatka moglo dovesti potrošače u zabludu u

60 Čl. 14. st.2. do 5. Uredbe (EZ) 278/2002.

61 Primjer navođenja upute za čuvanje i upotrebu: „Čuvati u hladnjaku”, ili „Čuvati na temperaturi do 40C” Kako bi se osiguralo odgovarajuće čuvanje ili upotreba hrane nakon otvaranja ambalaže, prema potrebi treba navesti i uvjete čuvanja i/ili rok za konzumaciju hrane nakon otvaranja ambalaže (npr. „Hranu konzumirati najdulje u roku od 3 dana od dana otvaranja ambalaže”, ili „Neotvoreno čuvati na sobnoj temperaturi. Nakon otvaranja čuvati u hladnjaku i potrošiti unutar 3 dana”).

62 Primjer navođenja upute za upotrebu za pripremanje čaja: „Filter-vrećicu prelisti s 2-3 dl kipuće vode i izvaditi nakon 5 minuta. Zasladiti po želji”.

63 **Zemlja podrijetla** je zemlja u kojoj je hrana dobivena odnosno proizvedena u cijelosti: ako su biljni proizvodi u toj zemlji ubrani ili požnjeveni; ako su u toj zemlji okočene ili uzgojene žive životinje; ako su proizvodi u toj zemlji dobiveni lovom i ribarstvom. Ako proizvodnja hrane uključuje više od jedne

pogledu stvarne zemlje ili mjesta podrijetla, a posebno ako bi informacije koje prate hranu ili čitava etiketa ukazivale na to da hrana potječe iz druge zemlje ili mjesta podrijetla (npr. za „Kranjsku kobasicu“ ako je proizvedena u RH, treba naznačiti zemlju podrijetla: *Hrvatska*), te uvijek kad je to za pojedinu hranu posebnim propisom propisano.⁶⁴ Za svježe, rashlađeno i smrznuto svinjsko, ovčje i kozje meso te meso peradi navodi se i podatak o *mjestu uzgoja i mjestu klanja*, a kod riba i morskih organizama *mjesto ribolovnog područja (izlova) odnosno mjesto proizvodnje*. Ime, naziv ili adresa subjekta u poslovanju hranom na etiketi ne smatra se zemljom podrijetla ili mjestom podrijetla hrane.

7.7. Nutritivna deklaracija

Nutritivna deklaracija podrazumijeva navođenje hranjivih vrijednosti hrane na samoj pretpakovini ili privjesnici (etiketi) koja se nalazi uz hranu. Nutritivna deklaracija navodi se na način propisan odredbama čl. 39 do 35 Uredbe (EU) br. 1169/2011. Nutritivna deklaracija obvezno sadržava podatke ukupnoj količini: energetske vrijednosti; masti, od kojih posebno zasićenih masnih kiselina; ugljikohidrata, od čega posebno šećera; bjelančevina; i soli (tim redoslijedom navode se i na deklaraciji u tekstualnom ili tabličnom prikazu). Navedeni sadržaj nutritivne deklaracije može biti dopunjen dobrovoljnim navođenjem ukupne količine jedne ili više hranjivih tvari (npr. podatkom o ukupnoj količini jednostruko i višestruko nezasićenih masnih kiselina, poliola, škroba, vitamina ili minerala iz dijela A točke 1. Priloga XIII. Uredbe). Mjerne jedinice koje se upotrebljavaju u nutritivnoj deklaraciji su: za energiju: kilodžuli (**kJ**) i kilokalorije (**kcal**), a za ostale hranjive vrijednosti koje se o navode, jedinice za označavanje mase: grami (**g**), miligrami (**mg**) i mikrogrami (**µg**). Količine hranjivih vrijednosti iskazane u nutritivnoj deklaraciji najčešće se odnose na 100 g/ml proizvoda i/ili na 1 ili više obroka hrane. U kojim slučajevima nije potrebno hranu označavati nutritivnom deklaracijom navedeno je u Prilogu V. Uredbe.⁶⁵ Prema tom Prilogu, od obveze navođenja nutritivne deklaracije izuzeti su i proizvođači malih količina hrane koji istu izravno isporučuju krajnjem potrošaču ili lokalnim maloprodajnim trgovinama. Prema Naputku o načinu primjene izuzeća od navođenja nutritivne deklaracije na hrani⁶⁶ proizvođačem malih količina hrane

zemlje, zemljom podrijetla smatra se ona zemlja u kojoj je proizvod prošao posljednju gospodarski opravdanu preradu ili obradu koja je dovela do novog proizvoda ili predstavlja važnu fazu u postupku proizvodnje (pakiranje hrane nije gospodarski opravdana faza u postupku proizvodnje). **Mjesto podrijetla** je bilo koje mjesto iz kojeg potječe hrana, a koje nije zemlja podrijetla prema gornjoj definiciji (Npr. kod hrane koja se stavlja na tržište pod nazivom „Pečeni blanširani lješnjak – rinfuza“ mjesto porijekla sirovih lješnjaka: *Makedonija*, a zemlja porijekla: *Hrvatska*). Ako je riječ o mjestu podrijetla unutar zemlje podrijetla, onda se pod mjestom podrijetla navodi regija unutar te zemlje (npr. Dalmacija, Zagorje, Slavonija unutar Republike Hrvatske kao zemlje podrijetla, ili Sicilija, Sardinija odnosno Bavarska unutar Italije i Njemačke kao zemlje podrijetla).

- 64 Primjerice, obvezno navođenje zemlje podrijetla je propisano za: voće i povrće, banane, jaja, med, maslinovo ulje, vino, uvožnu perad, ribe, govede meso i proizvode od govedeg mesa, svježeg, rashlađenog ili smrznutog svinjskog mesa / ali ne i mljevenog mesa/, ovčjeg i kozjeg mesa i mesa peradi.
- 65 Nutritivnom deklaracijom se ne označavaju: neprerađeni proizvodi koji sadrže jedan sastojak ili jednu kategoriju sastojaka (primjerice med); prerađeni proizvodi koji su podvrgnuti samo jednom postupku prerade (zrenju) te sadrže jedan sastojak ili kategoriju sastojka; voda namijenjena za konzumaciju, pa i kad su dodani sastojci ugljični dioksid i/ili arome; začinsko bilje, začini ili njihove mješavine; stolna sladila; mljevena ili cijela zrna kave; biljni i voćni čajevi te instant čajevi; fermentirani ocat; arome; prehrambeni aditivi; prehrambeni enzimi; želatina; kvasac; žvakaće gume; hrana u ambalaži ili spremnicima čija je najveća površina manja od 25 cm²; te hranu iz domaće proizvodnje, koju proizvođač malih količina izravno isporučuje krajnjem potrošaču ili lokalnim maloprodajnim trgovinama koje izravno opskrbljuju potrošača.
- 66 Nar. nov., br. 91/17.

smatra se subjekt u poslovanju s hranom koji, sukladno posebnom propisu kojim se uređuje porez na dodanu vrijednost, nije obveznik poreza na dodanu vrijednost.⁶⁷

Primjer tabličnog prikaza nutritivne deklaracije:⁶⁸

Prosječne hranjive vrijednosti na 100 g (Preporučeni unos za prosječnu odraslu osobu 8 400 kJ/2000 kcal)	
Energetska vrijednosti (energija)	1870 kJ 450 kcal
Masti od kojih:	12,0 g
- zasićene masne kiseline	7,5 g
- jednostruko nezasićene masne kiseline	2,1 g
- višestruko nezasićene masne kiseline	3,0 g
Ugljikohidrati od kojih:	80,75 g
- šećeri	70,05 g
- polioli	10,5 g
- škrob	30,5 g
- vlakna	1,0 g
Bjelančevine	12,0 g
Sol	0,75 g
Vitamin C	12,0 g
Željezo	2,8 g
Folna kiselina	95,4 µ

7.8. Serija ili lot

Serija ili lot je oznaka koja označava seriju prodajnih jedinica hrane koja je proizvedena, prerađena ili pakirana u gotovo jednakim uvjetima. Pomoću navedene oznake omogućuje se identifikacije serije ili lota kom hrana pripada, što je veoma važno kod utvrđivanja slijednosti hrane. Oznakom serije ili lota označava se hrana za koju je to propisano posebnim propisima (npr. za meso, ribe, med i dr.) kao i druga hrana za koju se taj podatak navodi drugačije (primjerice u dokumentu koji prati hranu). Opći zahtjevi i način navođenja oznake serije ili lota propisani su Pravilnikom o oznakama ili znakovima koji određuju seriju ili lot kojem hrana pripada.⁶⁹ Seriju ili lot određuje proizvođač, prerađivač, onaj koji hranu pakira ili onaj koji hranu prvi puta stavlja na tržište. Istim su Pravilnikom propisane iznimke od navođenja oznake serije ili lota.⁷⁰

- 67 Tko se smatra, a tko ne obveznikom poreza na dodanu vrijednost uređeno je odredbama Zakona o porezu na dodanu vrijednost (Nar. nov., br. 73/13., 99/13.-Odl.Ust.s., 148/13., 153/13.-Odl.Ust.s., 143/14. i 115/16.).
- 68 Podaci o hranjivim vrijednostima koji se obvezatno navode u nutritivnoj deklaraciji iskazani su na žutoj podlozi, a na bijeloj podlozi su podaci koji se navode na dobrovoljnoj osnovi.
- 69 Nar. nov., br. 26/13. Ovim je Pravilnikom u pravni poredak RH prenjeta Direktiva 2011/0/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 13.12.2011. god. o oznakama ili znakovima koji određuju lot kojem hrana pripada (SL L 334, 16.12.2011.).
- 70 Iznimno, oznaku serije ili lota nije potrebno navoditi kod: poljoprivrednih proizvoda koji se nakon otpreme s gospodarstva prodaju ili isporučuju na mjesta privremenog skladištenja, pripreme ili pakiranja ili se prodaju krajnjem potrošaču za neposrednu prodaju, te na ambalažu ili spremnik čija je površina najveće stranice manja od 10 cm² (u tom slučaju oznaka serije ili lota mora biti navedena na popratnom dokumentu), kao i kod pojedinačnih porcija sladoleda, ako se oznaka serije nalazi na skupnom pakiranju. Isto tako, oznaku serije ili lota nije potrebno navoditi u slučaju hrane koja je označena datumom minimalne trajnosti ili „Upotrijebiti do datumom“ kada taj datum sadrži najmanje oznaku

7.9. Subjekt u poslovanju s hranom odgovoran za informiranje potrošača

Propisima EU i nacionalnim propisima koji se odnose na označavanje hrane nije propisano da se ispred navođenja podataka o subjektu poslovanju s hranom, obvezatno mora navoditi djelatnost kojom se taj subjekt bavi odnosno aktivnost koju provodi (npr. „*proizvođač*“, „*uvoznik*“, „*distributer*“ odnosno „*proizvodi*“, „*uvozi*“, „*distribuiraju*“, „*pakira*“, „*puni*“ i sl.), ali isto tako tim propisima izriječno nije zabranjeno navođenje tih podataka ispred imena ili naziva i adrese subjekta u poslovanju s hranom odgovornog za informacije o hrani pod čijim se imenom ili nazivom tvrtke hrana stavlja na tržište, osim u slučaju ako bi navođenjem bilo kojeg od tih podataka bilo suprotno praksi poštenog informiranja potrošača o hrani. Propisima o označavanju hrane nije definirano tko se smatra proizvođačem, tko distributerom, a tko uvoznikom, već su se navedeni pojmovi tumače sukladno propisima koji se odnose na označavanje ostalih proizvoda.⁷¹

ističemo...

Slijedom navedenog, hrana se može označiti samo imenom ili nazivom i sjedištem subjekta u poslovanju s hranom odgovornog za označavanje hrane bez navođenja podataka o djelatnosti ili aktivnosti tog subjekta ispred njegovog imena ili naziva i sjedišta.

Međutim, ukoliko se ispred imena ili naziva i sjedišta tog subjekta ipak navodi na dobrovoljnoj osnovi i taj podatak (npr. „*proizvođač*“, „*proizvodi*“, „*puni*“, „*stavlja na tržište*“ i tome sl.) treba voditi računa da takvo navođenje nije dvosmisleno i obmanjujuće za potrošače. Primjerice, prema mišljenju Ministarstva poljoprivrede, navođenje na pretpakovini meda ispred naziva i sjedišta subjekta u poslovanju s hranom odgovornog za označavanje meda koji je otkupljen od vlasnika košnica pčela iz različitih zemalja, navoda „*proizvodi*“ je obmanjujuće i dvosmisleno za potrošače obzirom da je med definiran kao proizvod medonosnih pčela, kao i činjenicu da je zemlja podrijetla

dana i mjeseca u tom redosljed (npr. „Upotrijebiti do: 01.12.“), osim ako je posebnim propisom određeno navođenje oznake serije ili lota i u tom slučaju.

71 Npr., prema čl. 1. st. 2. toč. d) Direktive 1999/44/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 26.5.1999. o određenim aspektima prodaje robe široke potrošnje i o jamstvima za takvu robu, **proizvođačem** se smatra onaj koji je izradio robu široke potrošnje kao i uvoznik robe široke potrošnje na područje Zajednice ili bilo koja osoba koja se predstavlja kao proizvođač time što na robu široke potrošnje stavlja svoje ime, zaštitni znak ili drugi razlikovni znak; Prema Uredbi (EZ) br. 765/2008 Europskog parlamenta i Vijeća od 9.7.2008. o utvrđivanju zahtjeva za akreditaciju i za nadzor tržišta u odnosu na stavljanje proizvoda na tržište, **proizvođačem** se smatra svaka fizička ili pravna osoba koja proizvodi proizvod ili koja je oblikovala ili proizvela proizvod i koja stavlja na tržište proizvod pod svojim imenom ili trgovačkim znakom (čl. 2. st. 1. toč. 3.), **uvoznikom** se smatra svaka fizička ili pravna osoba s poslovnim nastanom u Zajednici koja stavlja proizvod iz treće zemlje na tržište Zajednice (čl. 2. st. 1. toč. 4.), a **distributerom**, svaka fizička ili pravna osoba u opskrbnom lancu različita od proizvođača ili uvoznika koja stavlja proizvod na raspolaganje na tržište (čl. 2. st. 1. toč. 5.); Prema čl. 1076 Zakona o obveznim odnosima (Nar. nov., br. 35/05., 41/08., 125/11., 78/15. i 29/18.) **proizvođač** je osoba koja je izradila gotov proizvod, osoba koja je proizvela sirovinu, samostalni ili nesamostalni dio ugrađen u gotovo proizvod, kao i osoba koja se, obilježavanjem proizvoda svojim imenom, žigom ili kakvim drugim znakom raspoznavanja, predstavlja kao proizvod. Ako je proizvod uvezen, uzima se da je proizvođač osoba koja je uvezla proizvod radi prodaje, davanja u zakup ili bilo kojega drugoga oblika stavljanja proizvoda u promet i odgovara solidarno s proizvođačem. Ako nije moguće utvrditi tko je proizvođač, proizvođačem se smatra svaka osoba koja proizvod stavlja u promet, osim ako ta osoba u razumnom roku ne obavijesti oštećenika o osobi od koje je nabavila proizvod. Isto se odnosi i na slučaj kada se ne može utvrditi tko je uvezao proizvod, pa i onda ako su ime, tvrtka ili naziv proizvođača navedeni na proizvodu.

meda definirana kao zemlja u kojoj je med skupljen, zbog čega se u ovakvim slučajevima treba koristiti navode poput „*Stavlja na tržište*“, „*Puni*“ i sl., ili uopće ne koristiti navod o ulozu subjekta u lancu hrane budući da isti nije obavezan.⁷²

8. Označavanje hrane posebnim oznakama

Pretpakirana hrana označava se i drugim oznakama, primjerice glede načina postupanja s ambalažom, označavanja količinskog punjenja, oznakama koji se odnose na kvalitetu, izvornost, tradicionalni ugled, porijeklo, način proizvodnje, sastav i dr. U nastavku teksta ukazujemo na neke od značajnih oznaka kojima se označava hrana.

8.1. Označavanje hrane mjeriteljskim i ambalažnim oznakama

Svaka pretpakovina hrane na ambalaži mora imati odgovarajuću mjeriteljsku oznaku: znak malog slova „e“ - kojim se potvrđuje da pretpakovina udovoljava propisanim mjeriteljskim zahtjevima glede nazivne količine punjenja⁷³ te oznaku nazivnog obujma za boce kao spremnike (znak „M“ i znak „3“, ovisno o veličini obujma) kojom pakiratelj odnosno punitelj ili njegov ovlašten predstavnik ili uvoznik jamči za količinu punjenja naznačenu u pretpakovini.⁷⁴

Znak količinskog punjenja pretpakovine (e) i oznake nazivnog obujma za mjernu spremnike:

M (nazivni obujam do 50 ml) 3 (nazivni obujam od 50 ml do 5 l)

Subjekt u poslovanju s hranom koji istu proizvodi, dužan je osigurati da ambalaža u koju je hrana pakirana bude označena sukladno Pravilniku o ambalaži i otpadnoj ambalaži⁷⁵ Proizvođač koji stavlja na tržište pića u ambalaži obuhvaćenoj sustavom povratne naknade obavezan je takvu ambalažu označiti GTIN oznakom (engl. *Global Trade Item Number* – Globalni broj trgovačke jedinice) sukladno GS1 standardu (putem crtičnog bar EAN koda) i oznakom sustava povratne naknade, osim one koja je obuhvaćena uputama Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost i uz njegovu prethodnu suglasnost. Proizvođač koji stavlja na tržište povratnu (višekratnu) ambalažu obavezan je istu označiti oznakom za povratnu ambalažu, a na ambalažu se stavlja i oznake o postupanju s ambalažom nakon konzumiranja hrane (primjerice smije li se ambalaža odbacivati u spremnike za komunalni otpad ili se mora skupljati odvojeno). Oznake povratne naknade i povratne (reciklažne) ambalaže navedene su u Prilogu VI Pravilnika. Proizvođač nije dužan, ali može radi prepoznavanja ambalažnog materijala i u cilju učinkovitijeg sakupljanja, ponovne uporabe i oporabe, uključujući i recikliranje otpadne ambalaže, dobrovoljno označiti ambalažu prema vrsti ambalažnog materijala i u tom slučaju

72 Mišljenje Ministarstva poljoprivrede Kl. 310-26/18-01/19, Ur.br. 525-09/122-18-2 od 20.3.2018.

73 Znakom „e“ mogu se označiti pretpakovine istih nazivnih količina punjenja koje udovoljavaju propisanim mjeriteljskim zahtjevima i čije nazivne količine punjenja nisu manje od 5 g ili 5 ml niti veće od 10 kg ili 10 l, te nakon što se obavijesti Državni zavod za mjeriteljstvo i dostavi propisana dokumentacija o usklađenosti pretpakovine s propisanim mjeriteljskim zahtjevima. Ako se na pretpakovini mora označiti ocijedena masa proizvoda zajedno sa sveukupnom masom punjenja, znak „e“ odnosi se (samo) na sveukupnu masu punjenja. Znak „e“ mora se nalaziti u istom vidnom polju s oznakom nazivne količine punjenja, a najmanja veličina znaka mora biti 3 mm.

74 Detaljnije o mjeriteljskim zahtjevima za pretpakovine stalnih nazivnih količina i punjenja u Pravilniku o mjeriteljskim zahtjevima za pretpakovine stalnih nazivnih količina punjenja označenih masom ili obujmom (Nar. nov., br. 82/16.), a za boce kao mjernu spremnike, u Pravilniku o mjeriteljskim zahtjevima za boce koje se upotrebljavaju kao mjerni spremnici (Nar. nov., br. 82/16.)

75 Nar. nov., br. 88/15., 78/16. i 116/17.

je za označavanje dužan koristiti sustav prepoznavanja ambalažnih materijala u skladu s Odlukom Komisije 97/129/EZ.⁷⁶ Ukoliko materijal ili ambalaža dolazi u neposredan dodir s hranom prilikom njene uporabe (npr. posuđe, pribor za jelo i dr.) tada se ambalaža za te proizvode mora označiti s odgovarajućom oznakom (simbolom čaše i vilice) umjesto toga, tekstem „*Za dodir s hranom*“.⁷⁷

Sve navedene ambalažne oznake moraju biti stavljene na samu ambalažu, naljepnicu, deklaraciju ili na etiketu pričvršćenu na ambalažu. Oznake moraju biti jasno vidljive, dobro čitljive te trajne i izdržljive čak i nakon otvaranja ambalaže.

Piktogrami za povratu ambalažu, ambalažu za recikliranje i o dodiru ambalaže s hranom.⁷⁸

Primjer oznaka za postupanje s ambalažom.⁷⁹

8.2. Označavanje oznakom zdravstvene ispravnosti (identifikacijska oznaka)

Trupovi zaklanih goveda, svinja, ovaca i koza, nakon klanja u odobrenom objektu (klaonici) označavaju se oznakom zdravstvene ispravnosti utiskivanjem žiga u propisanom obliku na zaklani trup životinje odnosno njegove polovice i četvrtine, a proizvodi životinjskog podrijetla koji potječu iz odobrenog objekta sukladno veterinarskih propisima (rasjekaonica, objekt za preradu mesa odnosno proizvodnju proizvoda od mesa) označavaju se oznakom zdravstvene ispravnosti ili identifikacijskom oznakom (tzv. veterinarskim brojem) sukladno Pravilniku o oznakama zdravstvene ispravnosti i identifikacijskim oznakama hrane životinjskog podrijetla,⁸⁰ Uredbe (EZ) br. 853/2004 Europskog parlamenta i Vijeća od 29.4.2004. o utvrđivanju određenih higijenskih pravila za hranu životinjskog podrijetla i Uredbe (EZ) br. 854/2004 Europskog parlamenta i Vijeća od 29.4.2004. o utvrđivanju posebnih pravila organizacije službenih kontrola proizvoda životinjskog podrijetla namijenjenih prehrani ljudi. Ako se u objektu pored klanja obavlja i prerada odnosno proizvodnja mesnih proizvoda, tada se mesni proizvod može označiti istom

76 Primjerice, kratica za ambalažu od plastike je PET, a brojčane oznake su od broja 1 do broja 19 ovisno od vrste materijala; kratica za ambalažu od papira je PAP, a brojčane oznake su od broja 20 do broja 39, ovisno od vrste papira; kratica za metalnu ambalažu je FE, a brojčana oznaka je broj 40; kratica za aluminijsku ambalažu je ALU, a brojčana oznaka je broj 41; kratica za ambalažu od drva je FOR, a brojčane oznake su od broja 50 do broja 51; kratica za tekstilni materijal je TEX, a brojčana oznaka je broj 60 za pamuk i 61 za jutu; te kratica za staklenu ambalažu je GL, a brojčane oznake su od broja 70 do broj 71, ovisno o boji stakla. Kod označavanja se upotrebljava samo slovnna oznaka, što znači da nije potrebno navoditi i brojčane oznake.

77 Više o znaku mogućnosti dodira ambalaže ili materijala s hranom u Zakonu o predmetima opće uporabe (Nar. nov., br. 39/13. i 47/14.) te Prilogu II. Uredbe (EZ) br. 1934/2004 Europskog parlamenta i Vijeća o materijalima i predmetima u neposrednom dodiru s hranom.

78 Prvi znak (dvije strelice u suprotnim smjerovima) označavaju znak za povratnu ambalažu, a do njega dva znaka označavaju povratnu naknadu od 50 lipa/praznoj boci

79 Prvi znak predstavlja uputu za odlaganje staklene ambalaže (npr. boce od vina) u poseban spremnik za otpadno ambalažno staklo, a drugi znak da se ambalaža može odložiti u posudu za komunalni otpad. Zatim slijede dva znaka koja ukazuju da se ambalaža reciklira. Posljednji znak upućuje da se radi o ambalaži ili materijalu koji dolazi u neposredan dodira sa hranom.

80 Nar. nov., br. 69/15

oznakom. Proizvod se mora označiti oznakom zdravstvene ispravnosti odnosno identifikacijskom oznakom prije otpreme iz objekta, a ukoliko se proizvod vadi iz omota i/li ambalaže ili se dalje prerađuje u drugom objektu, mora se označiti novom oznakom pri čemu na novoj oznaci mora biti naveden broj odobrenja objekta u kojemu se ti obavljaju ti poslovi. Ovisno o vrsti objekta (odobreni objekt, odobreni objekt pod posebnim uvjetima, privremeno odobreni objekt) odnosno prikladnosti mesa za ljudsku prehranu (uvjetno prikladno meso i meso neprikladno za prehranu ljudi) propisan je izgled odnosno oblik oznaka (ovalni, okrugli, kvadratni, pravokutni i trokutasti oblik) te podaci (slova i brojčane oznake) koje se u njemu navode.⁸¹ Za proizvode životinjskog podrijetla (uključujući i med) oznaka može biti i u obliku neuklonjive privjesnice izrađene od otpornog materijala, a ukoliko su proizvodi zapakirani za prodaju krajnjem potrošaču, dovoljno je staviti oznaku samo na vanjsku stranu ambalaže.⁸²

Primjer identifikacijske oznake za proizvode životinjskog podrijetla.⁸³

8.3. Označavanje zaštićenim oznakama i oznakama kvalitete

Određena hrana karakterizirana je zemljopisnim područjem na kojem se odvijaju određene faze proizvodnje te priznata kao „tradicionalna hrana“, a rezultat je kombinacija znanja, tehnologije, socijalnih i kulturnih struktura te klimatskih uvjeta u području u kojem se ona proizvodi. Pravilnikom o zaštićenim oznakama izvornosti, zaštićenim oznakama zemljopisnog podrijetla i zajamčeno tradicionalnim specijalitetima poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda⁸⁴ propisan je

81 Trupovi zaklanih životinja odnosno klaonički obrađeni dijelovi trupa i proizvodi od mesa, ako potječu iz: odobrenih objekata - označava se oznakom zdravstvene ispravnosti ili identifikacijskom oznakom (ovalnog oblika s upisanim imenom države u kojoj se nalazi odobreni objekt u punom nazivu ili u šifriranom obliku/za Hrvatsku je to RH/ s gornje strane, u sredini brojčana oznaka odobrenog objekta te ispod toga, dvoslovnim šifrom Europske unije /EU/) u skladu s Uredbom (EZ) br. 853/2004. i Uredbe (EZ) br. 854/2004; odobrenog objekta pod posebnim uvjetima - označava se identifikacijskom oznakom okruglog oblika, u kojoj je s gornje strane upisan puni ili šifrirani naziv države u kojoj se nalazi objekt, s donje strane dvoslovnna oznaka EU, a u sredini brojčana oznaka objekta ispred koje je slovo P; privremeno odobrenog objekta - označava se oznakom zdravstvene ispravnosti ili identifikacijskom oznakom u obliku kvadrata, unutar kojeg se u gornjem dijelu nalazi ime države u kojoj je objekt u punom nazivu ili šifriranom obliku, na dnu je dvoslovnna oznaka EU, a u sredini brojčana oznaka odobrenog objekta. Meso životinja proglašeno uvjetno prikladnim za prehranu ljudi - označava se oznakom zdravstvene ispravnosti (pravokutnog oblika, a u gornjem dijelu ime države u kojoj je klaonica ili njen šifrirani oblik, a u donjem dijelu dvoslovnna oznaka EU, a u sredini odobreni broj klaonice; meso proglašeno neprikladnim za prehranu ljudi - označava se oznakom oblika istostraničnog trokuta, u kojem je u gornjem dijelu dvoslovnna šifra države u kojoj je klaonica, a ispod toga brojčana oznaka odobrene klaonice.

82 Označavanje hrane životinjskog podrijetla identifikacijskom oznakom (tzv. veterinarskim brojem) odnosi se samo hranu proizvedenu ili prerađenu odnosno pakiranu u odobrenim objektima, a ne i registriranim, što znači da hrana životinjskog podrijetla proizvedena na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu (npr. med) ne mora biti označena tom oznakom.

83 Uz broj 1. je identifikacijska oznaka za hranu koja potječe od odobrenog objekta; uz broj 2. za hranu koja potječe iz objekta odobrenog pod posebnim uvjetima; uz broj 3. je oznaka za hranu koja potječe objekta kojem je izdano privremeno odobrenje za rad; uz broj 4. je oznaka za meso proglašeno uvjetno prikladno za prehranu ljudi; i uz broj 5. je identifikacijska oznaka za meso proglašeno neprikladnim za prehranu ljudi.

84 Nar. nov., br. 65/15. i 19/17. Ovim Pravilnikom osigurana je provedba Uredbe (EU) br. 1151/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 21.11.2012. o sustavi-

nacionalni postupak zaštite naziva navedenih oznaka kao i uvjeti za njihovo dobivanje te njihov izgled i način korištenja. Zaštićena oznaka izvornosti (ZOI)⁸⁵ znači naziv kojim se označava proizvod čije se sve faze proizvodnje odvijaju u određenom zemljopisnom području, a kod zaštićene oznake zemljopisnog podrijetla (ZOZP) se najmanje jedna faza proizvodnje odvija u određenom zemljopisnom području.⁸⁶ Zajamčeno tradicionalni specijalitet (ZTU) opisuje specifičan proizvod koji je, obzirom na način proizvodnje, prerade ili sastava, rezultat odgovarajućeg tradicionalnog postupka za taj proizvod. Nazivi mogu biti zaštićeni na nacionalnoj razini (prijelazna nacionalna zaštita) ili registrirani na razini EU. Uz nazive registrirane na razini EU, može se istaknuti i EU znak (simbol).

Primjer znakova zaštićenih na prijelaznoj nacionalnoj razini:

Primjer znakova zaštićenih na razini EU i EU inačice tih znakova (simboli):

Subjekt poslovanja s hranom kojem je Hrvatska gospodarska komora dodijelila znakove vizualnog označavanja hrvatskih proizvoda „Hrvatska kvaliteta“ i „Izvorno hrvatsko“ može na proizvode stavljati navedene znakove kvalitete.⁸⁷ Na zahtjev subjekta u poslovanju s hranom koji ispunjava propisane uvjete, Hrvatska poljoprivredna agencija može dodijeliti u svrhu označavanja pravo korištenja slijedećih znakova: „Meso hrvatskih farmi“ – za označavanje svježeg svinjskog i junećeg mesa te mesa peradi; „Jaja hrvatskih farmi“ – za označavanje jaja; „Kruha hrvatskih farmi“ – za označavanje kruha; „Brašno hrvatskih polja“ – za označavanje brašna; „Med hrvatskih pčelinjaka“ – za označavanje meda.⁸⁸ Oznaka vizualnog označavanja „Hrvatski otočni proizvod“ namijenjena je poticanju razvoja otočne

proizvodnje kroz prepoznatljivost i jačanje konkurentnosti otočnih proizvoda na tržištu, a dodjeljuje se tradicijskim i inovativnim proizvodima koje proizvode otočni proizvođači, kao i proizvodima kojima je već dodijeljena neka od oznaka kvalitete, izvornosti, podrijetla, tradicionalnog ugleda ili ekološki znak.⁸⁹ I na razini pojedinih općina i gradova mogu se propisati uvjeti za označavanje pojedine hrane posebnim oznakama (npr. dodjela jamstvenog žiga za „Ogulinski kiseli kupus“).⁹⁰

Izgled oznaka kvalitete, oznaka za meso hrvatskih farmi, otočne proizvode i žig za kupus:

8.4. Označavanje ostalim oznakama

Hrana se može označavati i posebnim oznakama koji se odnose na sastav ili postupak proizvodnje. Genetski modificirana hrana koja sadržava GMO (genetski modificirane organizme) ili se od njih sastoji ili je od njih proizvedena, a koja se sukladno posebnom propisu kojim se uređuje proizvodnja i stavljanje na tržište takve hrane može proizvoditi i stavljati na tržište, mora biti označena vidno na ambalaži i na popratnoj dokumentaciji, kao i druge propisane podatke vezane za proizvod ili njezinu uporabu.⁹¹ Pretpakirana GMO hrana se označava riječima „Ovaj proizvod sadrži genetski modificirane organizme“ ili „Ovaj proizvod sadrži genetski modificirani (naziv organizma)“ te se navodi jedinstveni kod (brojčani i abecedni) dodijeljen GMO-u. Isti podaci navode se i na nepretpakiranoj hrani ili uz nju na prodajnom mjestu. Iako nema posebnog propisa kojim regulira stavljanje vegetarijanske i veganske oznake na hranu, Europska vegetarijanska oznaka u svrhu lakšeg prepoznavanja vegetarijanskih proizvoda definirana je unutar Europske vegetarijanske unije kao i pravila za njeno korištenje. Izraz „Vegan“ može se zamijeniti izrazom „100% biljnog podrijetla“. Međunarodno je prihvaćena i oznaka bezgluteinskih proizvoda, koja jamči sigurnost i vjerojatnost da proizvod sadrži manje od 20 mg/kg glutena.⁹² Eko znakovi se koriste za hranu proizvedenu sukladno propisima i pravilima za ekološku proizvodnju, koji su pod stručnom kontrolom i za koje je izdana potvrđnica da su proizvedeni

ma kvalitete za poljoprivredne i prehrambene proizvode i Provedbene uredbe Komisije (EU) br. 668/2014 od 13.7.2014. o utvrđivanju pravila za primjenu Uredbe (EU) br. 1151/2012. i Delegirana uredba Komisije (EU) br. 664/2014 o dopuni Uredbe (EU) br. 1151/2012. s obzirom na utvrđivanje simbola Unije za zaštićene oznake izvornosti, zaštićene oznake zemljopisnog podrijetla i zajamčeno tradicionalne specijalitete i s obzirom na određena pravila o podrijetlu, određena pravila postupka i određena dodatna prijelazna pravila.

- 85 Primjerice, u RH je registrirana i u EU odobrena zaštićena oznaka izvornosti (ZOI): Slavonskom medu, Varaždinskom zemlju, Šoltanskom maslinovom ulju, Korčulanskom maslinovom ulju, Krčkom maslinovom ulju, Ekstra djevičanskom maslinovom ulju iz Cresa, Paškoj janjetini, Istarskom pršutu, Ogulinskom kiselom zelju i Neretvanskoj mandarinu. Također je u RH registrirano i u EU odobreno 16 ZOI vinima, 1 ZOI aromatiziranog pića na bazi proizvoda od vina i 6 ZOI za jaka alkoholna pića te
- 86 Primjerice, u RH je registrirana i u EU odobrena zaštićena oznaka zemljopisnog podrijetla (ZOZP): Međimurskom mesu s tiblice, Slavonskom kulenu, Zagorskom puranu, Poljičkom soparniku, Dalmatinskom pršutu, Dmiškom pršutu, Ličkom krumpiru, Baranjskom kulenu, Krčkom pršutu.
- 87 Postupak dodijele znakova „Hrvatska kvaliteta“ i „Izvorno hrvatsko“ propisan je Pravilnikom o znakovima vizualnog označavanja hrvatskih proizvoda i usluga kojeg je donio Upravni odbor Hrvatske gospodarske komore na 8. sjednici 5.12.2016. godine. Znak „Hrvatska kvaliteta“ dodjeljuje se proizvodima iznad prosječne kvalitete proizvedenim na području RH, a znak „Izvorno hrvatsko“ proizvodima iznadprosječne kvalitete nastalima kao rezultat hrvatske tradicije, inovacije, razvojno-istraživačkog rada i inovacije.
- 88 Uvjeti za dobrovoljno označavanje mesa, jaja, kruha i meda navedenim znakovima, dostupni na mrežnoj stranici Hrvatske poljoprivredne agencije (www.hpa.hr).

- 89 Postupak dodjele znaka „Hrvatski otočni proizvod“ propisan je Pravilnikom o uvjetima, kriterijima i načinu označavanja proizvoda oznakom „Hrvatski otočni proizvod“ (Nar. nov., br. 47/07.)
- 90 Postupak dodjele jamstvenog žiga „Ogulinski kiseli kupus“ propisan je Pravilnikom o jamstvenom žigu „Ogulinski kiseli kupus“ (Glasnik Karlovačke županije br. 5/12.).
- 91 Zakon o genetski modificiranim organizmima (Nar. nov., br. 70/05., 46/07., 137/09., 28/13., 47/14. i 15/18.) i Zakon o provedbi Uredbe (EZ) br. 1829/2003 Europskog parlamenta i Vijeća od 22.9.2003. o genetski modificiranoj hrani i hrani za životinje i Uredbe (EZ) br. 1830/2003 Europskog parlamenta i Vijeća od 22.9.2003. o sljedivosti i označavanju genetski modificiranih organizama i sljedivosti hrane i hrane za životinje proizvedenih od genetski modificiranih organizama kojom se izmjenjuje i dopunjuje Direktiva 2001/17/EZ. Obveza o označavanju hrane s navodnom GMO se ne odnosi na hranu koja sadrži tvari koje sadrže GMO ili se od njih sastoji ili su od njih proizvedene u omjeru koji ne prelazi 0,9% za sastojke hrane pojedinačno ili za hranu koja se sastoji od jednog sastojka, pod uvjetom da je ta prisutnost slučajna ili tehnički neizbježna.
- 92 Provedbenom Uredbom Komisije (EU) br. 828/2014 od 30.7.2014. o zahtjevima za informiranje potrošača o odsutnosti ili smanjenoj prisutnosti glutena u hrani propisano je da je izjavu „Bez glutena“ dopušteno navesti na hrani samo ako je sadržaj glutena u gotovom proizvodu manji od 20 mg/kg glutena, a izjavu „Vrlo mali sadržaj glutena“ samo ako hrana u kojoj je prisutan jedan ili više sastojaka proizvedenih od pšenice, raži, ječmena, zobi ili njihovih hibridnih vrsta posebno prerađenih s ciljem smanjenja količine glutena, ne sadržava više od 100 mg/kg glutena u gotovom proizvodu.

